POEME AFRICANE • ARTE • SPORT • PUNCT ŞI VIRGULĂ

Anul XIV
Nr. 21 (473)
Sîmbătă
22 mai
1971
8 pagini
1 leu

Proletari din toate ţările, uniţi-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

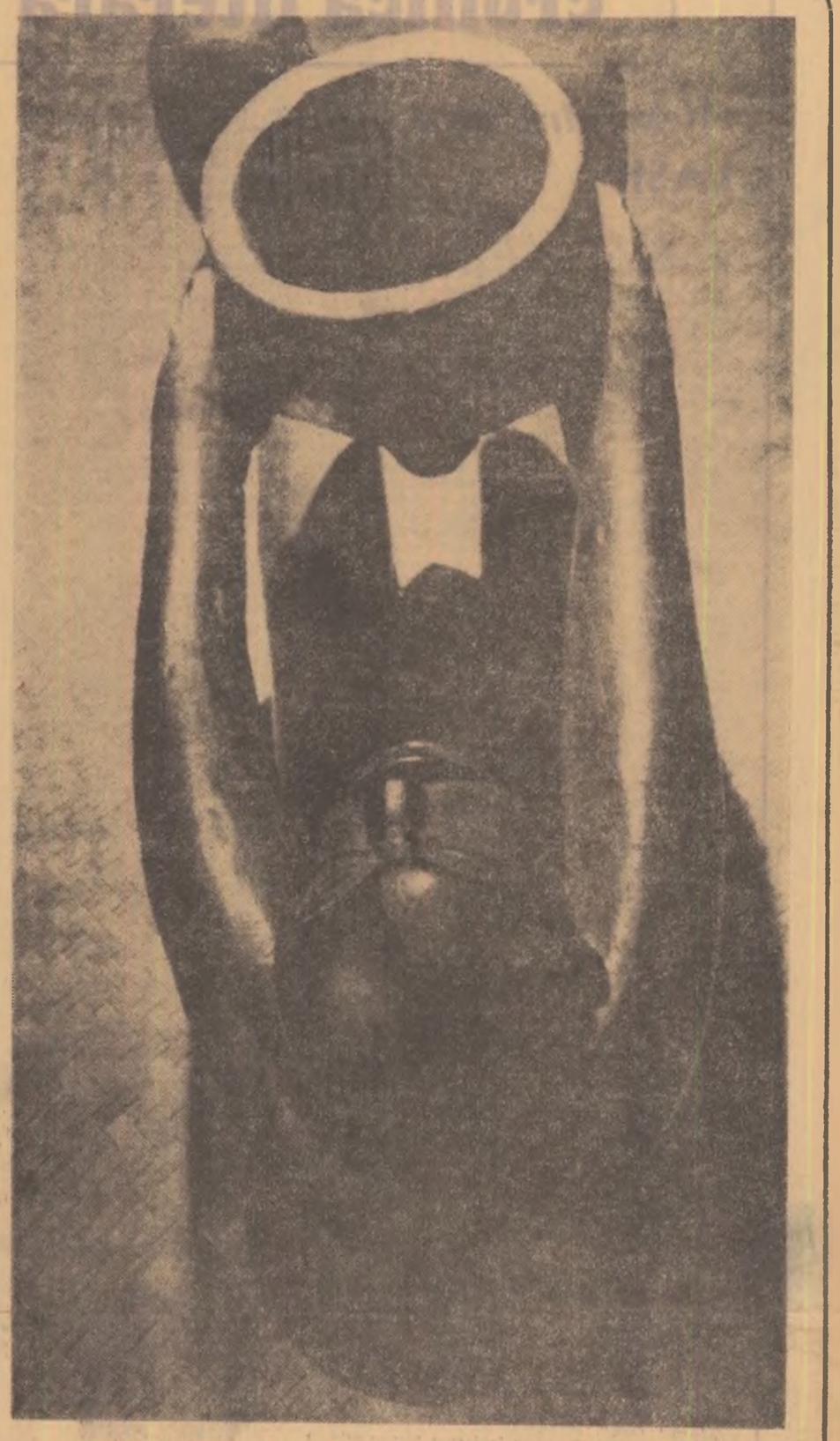

ÎN ACEST NUMĂR:

Introducere la poezia cuvintelor de Constant Ionegaru

Poeme de Leonid Dimov şi Dan Deşliu

Teatru: „Neînţelegerea" de Marin Sorescu

Tineri autori — proză şi versuri

Existenţe paralele de Cezar Baltag

SPORT :

Suplinitor IX se retrage...
de Constantin Ţoiu

Îmblînzitorul de raţe de Adrian Păunescu

Arta congoleză: OFRANDA — în pag. 8: poeme africane

MARIN PREDA

Profesorii
(III)

Nimeni nu scapă de violenţa altora, după cum nimeni nu scapă ocazia, cel puţin pînă la vîrsta în care devenim morali, de a fi violenţi cu alţii. După această vîrstă, violenţa e o slăbiciune. M-a impresionat totdeauna acest fenomen.

Într-o zi profesorul nostru de geografie mă scoate la lecţie numai pe mine singur. N-am înţeles de ce, avea obiceiul să asculte cîte trei patru odată. Era un domn trecut de patruzeci de ani mai degrabă blînd şi cu maniere alese. Geografia mie nu prea îmi plăcea, dar nu eram singurul care repudia acest obiect de studiu. Mai tîrziu a început să-mi placă şi răsfoiam ore întregi atlasuri bogate încercînd să-mi imaginez existenţa reală a uriaşelor fluvii şi oraşe despre care, singură, geografia nu ne spune mare lucru. La Hanoi, unde nu credeam că am să ajung vreodată, cînd am intrat în oraş am rămas timp de aproape un ceas fascinat de ceea ce oferea ochiului viaţa străzii, cu toate că ceea ce vedeam nu avea în sine nimic senzaţional : erau bărbaţi şi femei pe biciclete. Da. Dar asta trebuie văzut, fiindcă bărbaţii erau mici şi păreau toţi tineri, iar femeile, datorită halatelor lor multicolore, păreau toate fete. Cuvîntul halat sună însă nepotrivit, trebuie precizat că era vorba de un vestmînt închis sever pînă sub bărbie şi despicat în două părţi în aşa fel încît pantalonul, violet sau alb, care înlocuieşte la ele fusta sau rochia, să se vadă de la şold în jos. Acest vestmînt uşor flutura în urma bicicletei, fără să jeneze pedalarea. Nici o urmă de maşină, nici-un zdrăngănit de camion de mare tonaj, nici-un autobuz al cărui motor Diesel îţi zgîlţîie creierii, nu se vedea şi nu se auzea pe străzile acestui oraş. Cînd se întîmpla să treacă, o dată la o oră, de pildă, un Gaz, apariţia şi dispariţia lui îţi amintea de un bondar care a nimerit într-un stup de albine, de unde repede este alungat. Cine poate să-şi imagineze, învăţînd geografia, sute de ochi oblici, frumoşi în limpiditatea lor parcă inexpresivă privindu-te într-o trecere continuă în care mersul bicicletei fişiie doar atît ca să-ţi dea senzaţia de vis, de ireal ? Trebuie mers acolo, în oraşul sau pe fluviul arătat pe hartă, pentru ca geografia să ne pasioneze.

Nu ştiu dacă bătrînul domn care mă scosese lîngă uriaşa hartă agăţată într-un cui alături de catedră fusese vreodată măcar pînă colea în Grecia, leagănul civilizaţiei noastre, dar era clar pentru mine că undeva pe pămînt tot dorise el să se ducă, altfel de ce şi-ar fi ales, ca profesor, chiar geografia ? S-o fi dus, nu s-o fi dus ? Începu să mă sîcîie cu întrebările. Ştiam atît cît era necesar să fiu lăsat în pace. Dar nu mă lăsa şi sîcîiala deveni chin. Că pe fluviul acela ce oraşe se mai găsesc ? Le spusesem pe toate. Şi în oraşele acelea ce fel de locuitori mai trăiesc ? Îi spusesem pe toţi. Mai erau însă oraşe şi locuitori pe care nu-i spusesem, să mă mai gîndesc. Se lăsă o tăcere nefirească în marea încăpere de clasă. Timpul trecea, profesorul stătea neclintit la catedră şi aştepta. Totul parcă încremenise. Ce vroia de la mine ? Atîta ştiam, atîta spusesem, n-aveam la ce mă gîndi.

— Gîndeşte-te ! mă somă bătrînul domn ca şi cînd mi-ar fi ghicit gîndurile. Şi deodată răcni : gîndeşte-te.

Şi se dădu jos, se repezi în mine, mă lovi cu pumnii în cap, înghesuindu-mă în uriaşa hartă la care nu vroiam să mă gîndesc, apoi făcîndu-şi din degete ghiare mi le înfipse în abdomen horcăind bestial :

— Îţi scot maţele din tine !

Vroia într-adevăr să mi le scoată, fiindcă, după ce mă îndoii şi îmi feri burta, se retrase la catedră şi-şi relua, gîfîind, interogatoriul : ce oraşe se mai aflau încă pe fluviul acela ? Şi în oraşele acelea ce fel de locuitori mai trăiesc ? Să spun. Clopoţelul sunase, dar el continua să mă tortureze. Acolo pe hartă, la marea cotitură a uriaşului fluviu, se găsesc nişte aşezări omeneşti şi nişte locuitori. Ce ştiu despre ele ? Degeaba mă uit că a sunat sfîrşitul orei, pînă nu spun nu scap... Apoi, deodată şi-a luat catalogul şi a ieşit din clasă.

M-am dus în banca mea şi m-am aşezat şi abia atunci un val de ură mi s-a urcat năvalnic în inimă împotriva bătrînului domn. Ce-avusese cu mine ? Ce rău îi făcusem ? Adică de ce să-mi scoată el mie maţele din mine ? Mă făcuse el, îmi plătea el taxele, muncea el din greu să-mi cumpere haine şi cărţi ? Numai tata avea acest drept, fiindcă numai pe el putea să-l exaspereze ceva şi să mă ameninţe, dar nu acest străin care dacă nu ştiam n-avea decît să-mi dea notă proastă, dar să nu se atingă de mine.

În jurul meu se strînseseră şapte-opt băieţi cu care eram prieten şi tăceau toţi turburaţi de strania întîmplare. Cînd, intră monitorul, un elev dintr-a opta, şi spuse din prag că elevul cutare, adică eu, să poftească în biblioteca profesorului de geografie care mă chema. Avea o astfel de bibliotecă specială plină cu cărţi de călătorii, hărţi şi atlase şi globuri pămînteşti de muzeu. I-am răspuns monitorului că nu mă duc. Acesta ieşi şi reveni după cîtva timp.

— Domnul profesor, zise el, te roagă să pofteşti numai cîteva minute.

Simţind că se petrece ceva neobişnuit, m-am sculat din bancă, am ieşit pe coridor şi am intrat fără să bat în uşă la mica bibliotecă geografică. Bătrînul domn mă întîmpină în picioare, dar întors în profil, cu faţa spre rafturi, şi aşa rămase în timp ce rosti :

— ...N-am vrut să-ţi fac nici-un rău... dar îmi dau seama că ţi-am făcut... nici eu nu ştiu ce mi-a venit împotriva dumitale... te rog, dragul meu, să mă ierţi...

Şi vocea i se sparse şi din ochii bătrînului domn ţîşniră lacrimi şi îi inundară profilul său blînd şi distins îndreptat ţeapăn spre cotoarele cărţilor. Nu ştiam, pe atunci, nici să acuz şi nici să iert, încît am tăcut cîtva timp, apoi fiindcă nici bătrînul domn nu mai spunea nimic m-am răsucit spre uşă şi am ieşit. Nu-l mai uram, dar nici nu-l iubeam.

Stilul este profesia

Poeţii, prozatorii, criticii par decişi să nu se lase înţeleşi ; cititorii, să nu înţeleagă. Un mai mare orgoliu al stilului n-a existat probabil niciodată. A scrie echivalează cu a construi un limbaj original : nimănui nu-i mai este deajuns să *comunice*, toată lumea vrea să *se comunice*. A scrie nu mai înseamnă a scrie ceva, ci a scrie cumva. Literatura a devenit tautologică. Tema poemului este însuşi poemul. Tema studiului critic este actul critic. Pentru critic, textul s-a transformat în pretext şi fiecare recenzie pleacă în căutarea propriului autor. Scriitori şi critici seamănă cu nişte Cristofori Columbi sătui să mai caute America în afară, cînd pot explora America din ei înşişi.

Le style, c'est l'homme, zicea Buffon, şi relativizarea de azi a noţiunii ar părea să-l confirme. Dacă stilul ar fi pur şi simplu expresia omului ; dar el a devenit o marcă a profesiei. Poeţii nu-şi alungă toţi cititorii : se citesc unii pe alţii. Ca şi prozatorii, ca şi criticii. Ininteligibilă pentru omul comun, poezia rămîne clară pentru oficianţii cultului ei. Nu există un limbaj al fiecărui poet, care să se păstreze inaccesibil fiindcă este expresia unei individualităţi : există un limbaj al poeziei moderne, secret tocmai ca expresie a unui mod general de a concepe poezia. Nu există atîtea limbaje critice, cîţi critici ; cititorul comun refuză să înţeleagă limbajul criticii ca atare.

Ceea ce e mai straniu e că această ruptură are loc pe fondul unui orgoliu general al limbajului, cînd toate clasele profesionale nădăjduiesc să-şi creeze limbajul propriu : meteorologii, economiştii, medicii, inginerii. Lingvistica n-a dat niciodată atenţie destulă acestor stiluri profesionale pe care le cunoaşte totuşi de mult. Ascultăm „buletinul meteorologic" la radio sau la TV., citim o reţetă sau un articol în problemele urbanisticii moderne ; înainte de orice, le „traducem". *Cîmp baric, anticiclon, se preconizează, sindrom...* Vocabularul şi sintaxa vădesc acelaşi orgoliu al diferenţierii. Putem corecta pe Buffon : stilul este profesia.

Să nu-i învinuim, deci, pe poeţi sau pe critici că nu scriu pe înţelesul tuturor. Întreaga lume modernă e obsedată de limbaj. Cînd meteorologii de la TV. *se comunică* în loc să *comunice*, la ce ne putem aştepta de la poeţi ?

Nicolae MANOLESCU

Să n-o pierzi pe Euridice

— Să n-o pierzi pe Euridice...
O, nu privi-napoi, eroare !,
Fierbinţi infernuri de silice
Mă-mpresură mistuitoare.

Năluci, edenuri de răcoare,
Ce tainic glas le interzice ?
— Să n-o pierzi pe Euridice...
O, nu privi-napoi, eroare !

Înalţ infernului cîntare,
Statui şi temple şi portice.
Mi-e scumpă, Hades, şi complice
Porunca ta îzbăvitoare :
— Să n-o pierzi pe Euridice !

Cicerone THEODORESCU

Iubito...

Dacă-ntind mîna dau de geamuri ude
prin gratii trandafiri sau flăcări sar,
oraşul prins în vată nu aude
pereţii bat din aripi lungi de var.

Credinţa mea e somnul îţi voi spune
sau plînsul guvernat de palizi regi
rîvnind de-un veac coroanele nebune
cuvintele ce n-o să le-nţelegi.

Greieri mecanici cîntă-n parcuri ude
iubito, ieşi din sînge să admiri
cum prin fereastra trupului pătrunde
fiara cu foşnet lin de trandafiri.

Mircea DINESCU

cronica pietonului

Flacără şi argilă

Vine, se apropie cu rotiri ameţitoare, zgomotoase şi colorate, Tîrgul Moşilor. Şi Moşii fără oale smălţuite şi statuete colorate ar fi ca Moşii fără tiribombă, mici, şi barăcile cu doi lei minunea.

Şi tot în duminica moşilor, vecini mărunţei, cu ochii neîntorşi de filă de abecedar, care ieri sau cu cîteva ceasuri înainte s-au încăierat în ţărîna pentru care jumătate de şosea e mai frumoasă sau pentru o cracă de cireş ori măr izbucnită peste gardul-hotar, — se apropie sfioşi şi ceremonioşi unul de altul cu ulcele colorate şi plesnind de dulciuri în mîini, le schimbă şi rostesc primul lor jurămînt şi legămînt. Dau de văr". „Ţi-i vere pin' la moarte ?" „Ţiu vere pin' la moarte" — şi după trei rostiri au devenit veri de „oală", legătură, care scrisă în smalţ e la fel de durabilă — ca şi cea de sînge, dar mai liberă — oricum aleasă — şi mai sărbătorească.

Pentru că zilele acestea de sărbătoare mireană, nepatronimică şi de tîrg prelungit cînd primăvara îşi subţiază mult culorile şi cîntecele serii ca să intre în vară, sînt de fapt festivaluri ale olăritului şi emailului, ale acestei arte vechi (la noi din neolitic) — care este ceramica. Atît de veche încît pînă şi întinderile pămîntului ca să-şi arate podoabele („cîmpul smălţuit cu flori") au trebuit să-i împrumute unul din elemente.

Nu ştiu dacă Ion Minoiu şi-a fixat data şi durata expoziţiei în apropierea a ceea ce s-ar putea numi sărbătoare populară a lucrurilor folositoare sau doar desfătătoare făcute din pămînt ars şi smălţuit frumos. Dar ştiu că toate se potrivesc frumos.

Artă şi tehnică — întîlnire între foc, argilă şi mînă dibace sau inspirată, dăruită cu degete care simt şi văd — de meşter sau artist adică, — ceramica şi-a aflat în Minoiu şi meşterul şi artistul. Sau — mai bine — şi meşterul şi maestrul.

El a propus materia modelată sau modelabilă jocului enigmatic şi fantastic al limbilor focului ca ele să-şi imprime acolo viziuni între spaime şi ingenuităţi, contururi groteşti sau siluete graţios-melancolice. Şi odată alcătuite — (să alegem doar : Pandur, Visul, Victorie. Motiv floral, Ritm, Constelaţie, Vitrina cu păpuşi) *ele se angajează într-un colocviu care mărturiseşte monologul îndelung al creatorului şi-l obligă pe vizitatorul expoziţiei la un ritm alert şi atent al privirii şi al memoriei retinei.*

Deasupra comorilor vechi, îngropate de mult, vechi ca arta ceramicii se spune şi se mai crede că ar juca flăcări. Minoiu a văzut şi focul şi jocul focului, s-a dus acolo cu argila lui ca s-o ardă şi nu ştiu cu care dintre comori s-a întors.

CANDID

cronica literară

Alexandru Deal
LAŞII

Nu ştim în ce măsură Alexandru Deal este dispus să recunoască acest lucru, dar pentru noi e limpede că cea de a doua tentativă epică a sa — romanul **Laşii**, Editura Cartea Românească, 1971 — este expresia unei extrem de ambiţioase acţiuni de „rescriere" a propriei cărţi de debut, ampla nuvelă **Nisip**, apărută cu trei ani în urmă. Evident, nu e vorba de o nouă variantă sau, cum se spune, de o nouă ediţie revăzută şi adăugită. De asemenea, nu se pune nici chestiunea frecventelor transplanturi de nuclee epice într-o contextură romanescă de anvergură. Sub toate aceste raporturi cele două scrieri ale tînărului prozator sînt pe deplin independente între ele, au o existenţă de sine stătătoare. Altul este deci aspectul care îndreptăţeşte afirmaţia de la început, anume ostentativa revenire asupra aceleeaşi problematici în care este implicată aceeaşi tipologie umană, angrenată la rîndul ei în conflicte esenţial asemănătoare. Fenomenul, atît de răspîndit, este acela al variaţiilor pe aceleaşi teme, efect al prezenţei unor obsesii de ordinul problematicei ce îşi au originea într-o eventuală experienţă direct autobiografică şi, în egală măsură, efect al unei firești aspiraţii spre emancipare artistică.

Aşadar, Alexandru Deal, în ciuda respectivelor similitudini de structură interioară dintre cărţile sale, tinde acum să spună cu totul **altceva** şi într-un chip cu totul **diferit**. Volumul **Nisip** satisfăcea pe deplin exigenţele unei povestiri biografice de tip comportamentist, în care totul se petrecea la nivelul unei coerenţe epice imediat sezisabile şi al unor reacţii psihologice strict dependente de mişcările ce se derulau pe acest plan. Întîmplările de aici, riguros înlănţuite într-o curgere sublimat picarescă, erau ele însele suficiente spre a pune în lumină avatarurile biografice, de personaj inconformist, ale tînărului Toma, eroul central al nuvelei. Iată, deci, pe scurt în ce consta la acea dată însuşirea de autentic narator a lui Alexandru Deal, însuşire ce i-a fost unanim recunoscută de comentatorii lucrării sale de debut.

Dintr-o perspectivă accentuat analitică, în **Laşii** tînărul romancier se angajează decis pe terenul prozei de subminare a epicului coerent, dînd calea liberă celor mai insolite intrusiuni, atît în direcţia viziunii asupra personajelor cît şi în direcţia modului de rezolvare epică a acestora. Frate bun în ceea ce priveşte condiţia moral-socială cu Toma din **Nisip**, Octav din **Laşii** tinde totuşi la definirea sa tipologică agresînd-se în actul sisific al cunoaşterii de sine. „Încă nu ştiu dacă am dreptul să pot muri pentru altceva decît pentru ce am dreptul să cunosc", îşi încheie Octav una dintre scrisorile-confesiune adresate inidentificabilei lui surioare, Sonia. Situat în unghiul de incidenţă cu asemenea imperative ontologice, să le spunem de extracţie camusiană — fiindcă el, într-adevăr, face figura unui „străin" —, eroul lui Alexandru Deal este chemat însă să se confrunte cu circumstanţe de viaţă avînd o substanţă realistă viguros tradiţională. Aşa încît, pînă la urmă, prin tiparele lui arhetipice, **Laşii** ar fi trebuit să se constituie într-un roman de violent conflict familial, în linia atît de „clasicului" **Vipère au poing** a lui Herve-Bazin, de exemplu. Departe de a se opri la o asemenea formulă (excelent susţinută de o serie întreagă de ample capitole, remarcabile prin densitatea lor epică şi prin caractereologiile episodice pregnant definite), autorul tinde la repotenţarea întregului material epic la nivelul „suoratemei metafizice" înculcată personajului principal, adolescentul şi apoi tînărul „domn" Octav. Principial, salutăm această cutezanţă, urmează să vedem însă cum anume este ea tratată artistic. Interesant de reţinut este că instinctul creator, iniţial, l-a orientat pe Alexandru Deal spre o soluţie fericită : suita de scrisori cvasiimaginare ale lui Octav către enigmatica Sonia, sora lui. Preluat, se pare, din romanul **Oameni sărmani** al lui Dostoievski, procedeul ar fi putut asigura cărţii un liant epic şi, în genere, arhitectonic. Din păcate, tocmai acest plan epic unificator este mai mult decît superficial urmărit şi, de aceea, efectele lui simbolice, scontate probabil de autor, sînt aproape cu totul ratate.

În schimb, alarmat copilăreşte de perspectiva realizării unui roman de frapantă limpiditate stilistică şi de intrinsecă unitate compoziţională, în chip stupefiant, romancierul se trădează pe sine şi se abandonează unor tentaţii „sincronizatoare" cu totul păgubitoare. Ai zice că un duh rău l-a sfătuit pe Alexandru Deal, pur şi simplu, să-şi strice cartea, confecţionînd cu nemiluita pastişe de proză „modernă", fie în sensul practicării unui naiv suprarealism, fie în acela al mimării „scriiturii" noului roman, fie în acela al înfundării în eseistica de dubioasă calitate etc.

Romanul **Laşii** este unul dintre cele mai elocvente exemple în direcţia tributului pe care un prozator tînăr superior înzestrat îl plăteşte amăgitoarelor cîntece de sirenă ale modei literare. Nu ne rămîne decît să sperăm într-o grabnică revenire a lui Al. Deal la propria-i matcă. În acest sens, nu este exclus ca, însuşi romanul **Laşii** să fie „rescris", în virtutea fenomenului obsesional despre care discutam la început.

Alexandru Papilian
DIHORUL

Un debut cu totul remarcabil în domeniul prozei realizează Alexandru Papilian cu romanul **Dihorul** (Editura Cartea Românească, 1970). Ne aflăm în faţa unui roman de tip cazuistic, construit în maniera inductiv-deductivă a lui Camil Petrescu. Insinuată în subtextul întregii construcţii epice, ecuaţia psihologică a romanului urmează a fi rezolvată prin confruntarea soluţiilor propuse paralel de personaje, inclusiv de autor. Aşa încît (artificiu cunoscut şi deosebit de tentant !), romanul — cum se spune — se scrie de la sine, pe măsură ce argumentele, epicizate, sînt succesiv şi concomitent avansate de cei cîţiva protagonişti. Eroul central, studentul Troceanu, este acela care concentrează atenţia întregii demonstraţii, aceasta, la rîndul ei, fiind susţinută de trei filoane narative, care, asemănătoare ca substanţă, propun trei unghiuri diferite de interpretare. Este vorba de jurnalul intim al lui Troceanu, de tentativa veleitarului Enache de a reconstitui „romanul" acestuia şi de partea narativă, cu funcţie coordonatoare, a prozatorului însuşi.

Din acest punct de vedere, al construcţiei lui savante, **Dihorul** este o performanţă indiscutabilă. Lecţia lui Camil Petrescu, din **Patul lui Procust**, este excelent asimilată de Alexandru Papilian. Mai ales operaţia de coroborare a datelor din jurnal cu mărturiile unui alt personaj, semidementul Gore, şi cu observaţia directă — operaţie întreprinsă de Enache — ne aminteşte pregnant de structura compoziţională a modelului camilpetrescian.

Trecînd la aprecierea conflictului propriu-zis şi a caracterologiilor, lucrurile se schimbă însă. Din acest punct de vedere, tînărul romancier descinde mai degrabă din literatura unui Mihail Sorbu. Frenezia şi exaltarea sanguinară, deviate în crize de genialitate şi în nihilism orgolios — cazul lui Troceanu — duc cu gîndul la lumea plăzmuită de autorul dramei **Patima roşie**. Ceea ce ar dori să adauge Alexandru Papilian eroului său este un anumit grad de luciditate demoniacă, în linia acelui cinism fascinant, instaurat de un Oscar Wilde sau de un Aldous Huxley — autori ale căror nume apar în înseşi paginile romanului **Dihorul**.

Ajunşi aici cu discuţia, trebuie să observăm însă de îndată că rezultatele nu sînt pe măsura intenţiilor. Impresia cu care rămînem, adesea, este aceea a unor contaminări prin lectură şi nu a unor înrîuriri filtrate creator, la nivelul unei afinităţi adînc particularizate. Din această pricină, din cînd în cînd, eroul lui Alexandru Papilian pare mai degrabă „făcut" decît „născut". În definitiv, i-am reproşa personajului absenţa a ceea ce am numi focarul unei adînci şi indicibile suferinţe interioare, localizată, aşa-zicînd, într-o realitate psihologică secundă : singura în măsură să-i ambiguizeze, la amplitudine existenţială, drama. Or, tocmai insuficienta retrăire a datelor intelectuale ce-i sînt atribuite face posibilă, din partea lui Troceanu, „redactarea" unor pagini de jurnal de o agresivitate marcat exterioară şi de un conţinut reflexiv de-a dreptul superfluu : „Singurul lucru care rămîne din el (din om, n.n.) e carnea aceea acoperită de o piele albă în general (fiindcă există şi culori mai închise, care contrastează neplăcut cu roşul cavităţilor şi cu albul murdar al palmelor). Este o piele care transpiră mereu, în special la extremităţile membrelor. Gurile ascund numai carii puturoase şi cleiuri de flegmă scoasă cu eforturi din plămînii intraţi în putrefacţie, negriverzui, cu miros fetid de sînge. Inima a fost întotdeauna roşie, fiindcă simboliza dragostea. Am avut ocazia să văd cum arată o inimă în funcţiune. E vînătă şi se zbate ca un şoarece prins în cursă, doar-doar o putea îndui0şa pe cineva să-i confere ei acel centru cîntat de trubaduri şi rămas ca atare.

Un creier omenesc este ceva mai liniştit, dar e atît de moale încît nu e permis nimănui să afirme că acolo s-ar afla lăcaşul acelei calităţi care-i desparte pe oameni de animale — gîndirea. De fapt, nici această gîndire nu e cine ştie ce. Dar se pare că pînă acum a făcut o serie de descoperiri care i-au pervertit pe oameni într-un hal fără hal, dîndu-le mult prea multe obiecte de agitaţie" (p. 49).

Oricum, **Dihorul** este un roman de debut ce aparţine unui prozator de incontestabilă vocaţie, de la care sîntem îndreptăţiţi a aştepta, în viitor, împlinirea unui destin literar cu adevărat original.

Nicolae CIOBANU

IRISTAN TZARA

Primele poeme

Cu un studiu despre „Insurecţia de la Zurich" de Saşa Pană. Editura „Cartea Românească".

ION IUGA

Ţara ţinţinilor

Versuri. Editura „Eminescu"

VASILE BARAN

Microsioane satirice

Editura „Dacia"

PAUL ŢUŢUNGIU

Ordinea Peşterii

Poeme. Editura „Cartea Românească".

RADU CIOBANU

Crepuscul

Roman. Editura „Eminescu"

PASSIONARIA STOICESCU

Lume mică, lume mare

Poezii pentru copii. Editura „Ion Creangă".

ION ALEX. ANGHELUŞ

Nunţile focului

Versuri. Editura „Litera".

LUNĂ PLINĂ

Există o curioasă categorie de corespondenţi care ne trimit cu bună ştiinţă versuri sub orice critică, numai din vanitatea (cam masochistă) de a se vedea criticaţi la Poşta redacţiei. Indiferenţi la ironie, nepăsători faţă de propria lor lipsă de har, impermeabili la orice idee de artă, obstinîndu-se într-o ignorare vitează a regulilor de ortografie şi gramatică, ei ne trimit aproape săptămînal producţiile lor, adresîndu-ne invitaţia veselă de a nu ne cruţa nici timpul şi nici buna dispoziţie numai să-i ironizăm. Şi dacă se poate, cît mai usturător. Cînd nu mai avem încotro şi o facem, ei ne adresează scrisori de mulţumire şi ne asigură că nu vor pregeta să ne mai trimită cîte ceva din minunatele lor producţiuni. Această sete de „celebritate" are în ea ceva şi tulbure şi tulburător. Să fie oare spaima de anonimat mai puternică decît teama de ridicol ?

Dar dacă faţă de un asemenea enigmatic comportament, încerc citeodată un oarecare efort de înţelegere, îmi este mult mai greu să-l pricep pe acei corespondenţi care îşi închipuie în naivitatea lor tenace, şi cam obtuză, că orice scrisoare, indiferent de conţinutul ei, trebuie să fie răsplătită cu un răspuns cît mai detaliat, cu o „analiză" temeinică a fiecărei elucubraţii în parte. Enorm de multe din plicurile care îmi vin la „poşta redacţiei" conţin următoarele invitaţii : „Vă rog să analizaţi". „Aştept critica dv. necruţătoare", „În caz că versurile mele nu se publică aştept o scrisoare în care să-mi explicaţi totul în cele mai mici amănunte". „Vă rog să-mi spuneţi ce trebuie să mai fac, ce-mi lipseşte, şi în ce direcţie s-o mai iau". „Vă trimit primele două poezii din viaţa mea. Nimănui nu i-am făcut încă o astfel de favoare. Contez pe dv".

Aşadar puberii, pensionarii, taţii de familie, adolescentele, dezamăgiţii, abandonatele, divorţaţii şi proaspeţii căsătoriţi, toţi sau o foarte mare parte din ei, ne bucură săptămînal cu cel puţin o „vibraţie lirică" de tipul :

Iubirea mea ascunsă e mare, fără margini.
Aş umple, dac-aş scrie-o mii şi mii de pagini

Şi fireşte toate lacrimile fecioreInice, toate palpiturile, toate oftaturile adulterine trebuiesc „analizate", nu-i aşa ? Pentru că, altfel, pensionarul amorezat sau liceanul trădat de colega sa de bancă, sau chiar ea, colega care suferă că nu se poate îndrăgosti de bietul licean, ne trimit o scrisoare încărcată de reproşuri : „V-am trimis o recomandată expres în care se afla bietul meu suflet impachetat în hîrtiuţă roz. De ce nu-l analizaţi ? Au trecut aproape trei săptămîni. Nu-mi explic tăcerea dv. lipsită de inimă".

Sau :

„Referitor la opera mea, pe care v-am expediat-o în aprilie, curent, revin cu hotărîre şi mi-o retrag indignat. M-am convins că nu iubiţi poezia autentică. N-am să mai citesc nici un rînd din tot ce scrieţi. Trăiască talentul !"

posta redacţiei

Şi, fireşte, şi un :

„P.S. Dacă nu-mi expediaţi caietul de dictando, cu poeziile şi ilustraţiile (făcute tot de mine) vă reclam peste tot".

Genus iritabile, sigur că da.

Şi ce suave erau poeziile :

„Prieten mi-i doar focul şi fila de hîrtie
Acum cînd scriu la versuri în camera pustie,
Doar rontăit de şoareci se-aude printre cărţi
Afară-i luna plină, în casă glas de nopţi.
Nu-s singur, să nu credeţi, mai am şi cu prieteni
Luceafăr Eminescu, Haşdeu cu barba-n piepteni,
Eroii de nădejde ai lui Tudor Arghezi
Cei care altădată plăteau taxa amenzii".

Ş.c.l., ş.a.m.d., etc.

Toate astea însă, nu înseamnă nimic. Ilustraţiile sînt şi mai şi.

Dar, o Doamne (strig eu împreună cu Poetul romantic), dacă unele poezii sînt ilustrate sau puse pe muzică, de ce nu sînt ele oare puse pe poezie ?

Cezar BALTAG

●

ANA COTMENA. Susţii că omul fiind prea mic şi fără ocrotire l-a creat pe Dumnezeu după chipul şi asemănarea sa. Dar speriată de această idee introduci un P.S. cu o rugăciune : „Doamne, iartă-mă, am glumit" etc. Trăieşti cu contabilitate dublă, în poezie te arăţi a fi mama lui Dumnezeu — mi-l iei şi mi-l învîrţi şi-i spui de la obraz ce crezi despre el — iar în proză o faci pe vecina lui smerită. Mai trimite-mi.

NANI DOBRA. Merge. Poate chiar în numărul viitor.

MARIA ELENA PIŞMIŞ. Mi-a plăcut versul în care se face că-ţi pierzi lumina în apa mării (de aceea şi Marea e atît de luminoasă, vara ?) dar mai departe intuneric greu coboară peste fiecare strofă. În malul Dunării (spune-mi, s-au întors în bălţi flamingii ?) zilele sînt mult mai pline de vrajă decît izbutesti să le descrii dumneata. Te rog să scrii numai cînd se ridică din ape fantomele pescarilor logodiţi cu adîncul.

HARUN. Citez pentru aerul lor vesel două strofe din **Romanţă** : „Deşi-mi pierd ziulica toată/Nimeni nu-mi cere socoteală/Nici cei ce m-au iubit odată/Nici cei din grupa sindicală/La mine-n geam nimeni nu bate — Şi la vecina bat atîţi —/Se duce noaptea dintre munţi/Şi vine termenul la rate/La mine-n geam nimeni nu bate ?" Celelalte două încercări de-a glumi rimat sînt atît de proaste încît mă mir că nu şi-au găsit loc pînă acum în vreo pagină de humor. Îţi doresc să nu dormi trei nopţi, fiindcă mi-am stricat ziua cu bancuri de agent veterinar la pensie.

OLIVIAN. „Jocurile interzise" mi-au atras atenţia prin unda de sinceritate şi de tristeţe bărbătească. Văd în dumneata un om capabil să scrie o proză dură, teluricâ. Dar fraza curge prea încet — şi de aici impresia de povară. Pe multe pagini tîrăşti numai bolovani în loc de ginduri.

VASILE HUŢU. Din cele aproape două sute de epigrame, microfabule şi alte chestii de-astea reproduc două minuni — pentru plăcerea mea personală. **Gisca şi poetul :** „Fiindcă i-am dat la amărît/Să scrie zilnic, cite-o pană/Mi-a luat capul de la gît/Şi m-a făcut la foc tocană". **Mărul :** „M-a-ntrebat un copil/ — Mărul de ce e roş/I-am răspuns pe loc/Fiindcă trage din pămînt / Singe de strămoş". Bun, perfect şi nemaipomenit. Şi-n încheiere te rog să-mi spui, roşiile de ce sînt roşii ? Ele ce singe sug ca vampirii din glia noastră îngrăşată cu azotaţi ?

PROARGUS. Se va îndepărta.

NOTNA. Ultimele poezii, mult îndreptate spre bine.

I. BARBU-PETRILA. Voi încerca să public un desen. Şi un sfat : încearcă să ieşi de sub zodia lui Florin Pucă.

FLORA JIANU. Citez din **Coline** : „Cocoşii roşii ai amurgului/ Au căzut pe pămînt/Zvîcnit s-au agăţat de crengi fără vînt/Noaptea a căzut brusc/ca o uşă trîntită/Pinza neagră a somnului/şi-şi ţese dorinţa oprită/Pînă miine". Rămîi la poezie, proza nu-ţi face cu ochiul nici în glumă.

GEORGE DAN IORDA. „Complicate semne de moarte" sînt, spre bucuria mea, semne de viaţă. Ai talent. Treci pe la redacţie.

Fănuş NEAGU

compendiu

MIRON RADU PARASCHIVESCU

Ultimele

Nu a mai apucat Miron Radu Paraschivescu să-şi vadă publicată această frumoasă carte, pentru care indicase — ca o prevestire — titlul atît de laconic : Ultimele. *Ea apare acum la* Cartea Românească *cu un cuvînt din partea editorului — Marin Preda — şi adună, alături de ultimele poezii scrise, alte cîteva mai vechi ce n-au intrat la vremea lor în volume. La fiecare dintre acestea poetul a indicat în josul paginii data elaborării, ca un îndemn pentru noi de a le citi în contextul de atunci şi de a le judeca sub o anumită lumină. Ele au cel mai adesea o voită tematică socială, sînt radicale, angajate făţiş, într-o continuă stare polemică. Publicîndu-le, poetul intenţiona, probabil, să se observe înainte de toate un gest de absolută francheţe, un gest similar cu recunoaşterea unui destin poetic care şi-a apropiat cu gravitate, în ciuda modelor trecătoare, teme sociale pentru care vibra sincer. Chiar dacă par uşor discursive, acestor poezii nu poţi să nu le recunoşti existenţa unui suflu, sinceritatea, de fapt, cu care se adresează unor largi mulţimi : „E greu acum : nimica nu-i uşor ! / Dar stăm aici, în miezul tuturor. / La fund de tot, cu trudnicul popor / Icnim, Răbdăm / Cu naţia grămadă / Muncim, / Sperăm / Răzbim, / Şi facem coadă".*

În acelaşi an compune o replică la celebrul sonet de Cristophe Plantin, care proslăvea liniştea căminului şi a bunelor moravuri, un sonet ironic, pe dos : „S-o duci ros de invidii şi plin de viclenie Să-ţi meargă-n lume faima doar prin tîlcoşie, / La patimi să n-ai frînă, ci să le fi robit ! / Să judeci strîmb, slugarnic şi plin de umilinţă" etc., sau un an mai tîrziu, scrie o satiră „la Casa cea Albă, la casa de fier". Însăşi arta poetică a lui Miron Radu Paraschivescu, ironică sau năvalnică (în perioada „Declaraţiei patetice") revine cu obstinaţie la forme dialogante, polemice : „Eu nu sînt poet publicabil ! Cu versul subtil şi afabil / Cu strofa şi metrul cantabil, ! Cu rimele-mi mute, bolnave / Zăcură adeş prin ceasloave În duh de cărţui ori de pravili ! Deci nu sînt ca alţi onorabil".

Că se ferea de versul afabil, e adevărat, dar „subtilităţi" există multe la M. R. Paraschivescu, cele mai cunoscute fiind cele din „Cîntecele ţigăneşti", cheia de boltă a scrisului său. Ecouri ale lor revin şi între aceste „Ultime", avînd în plus şi un umor comico-tragic, cum este „Romanţă marină" : „A cunoscut-o lîngă malul mării / Era frumoasă, el era sărac / Şi s-au jurat în farmecu-nserării / Că s-or iubi doar cît se plac. // Refren (ce se cîntă după fiecare strofă) : / Ah, amor, amor, / Ce vis uşor. / Amăgitor... // Cătînd de lucru ca toţi muncitorii / Cînd el trudea să scoată un pitac, / Ea cunoscu în faptul aurorii / Un june ce-i veni de hac" etc., pînă la răzbunarea cumplită şi deznodămîntul spînzurării „de-un măr de lîngă drum".

Într-o frumoasă prefaţă, la începutul volumului, legată de semnificaţia întregii cărţi, poetul mărturiseşte o voluptate contemplativă, un indiferentism horaţian, în aparentă nepotrivire cu secvenţele polemice pe care le-am văzut mai sus. Este pacea marilor înălţimi pe care, după atîta zbucium o întrevede „Bătrîn, în fine, să-mi mai fac iluzii / Despre ce-a fost ori ce putea să fie, /... Încerc nebănuita voluptate / A tocului uitat în călimară, / A-titea morţi de vînt ce asaltate / De mine-au fost cîndva, şi ele-mi lasă / Acele braţe lungi şi răschirate, / În cruce potolită peste casă Zoilul mi-e amic, duşmanul-frate / Invidii, rîvne-n mine stau să moară" etc.

Cu „Zoilul amic" şi cu „duşmanul frate", dar tot mai neliniştit pentru semnele ce-i vin dinspre Thanatos, neştiind dacă va fi biruitor în „lupta cu îngerul" — „Îngerul alb, amărît / Care m-apucă de gît / Ca pe un prieten şi frate" —, Miron Radu Paraschivescu pare să-şi fi aşezat pînă la urmă pe frunte, cu mîinile sale, această Aură de sfîrşit : „Poate-i un lucru ce vine. / Poate că mîine va trece / Pilpîie spaima în mine / Flacăra-i verde şi rece / Cerul e numai ruine / Pomi rotunzi ca un zece / Dacă mă lasă, în cine / Spaimele au să se-necee ? / Dar mi se pare că vine Calmul, albastrul extaz / Peste un vis în ruine // Ce-mi poate face necaz / Dacă prin sfere străine / Singur mai trec, ca un gaz."

MIHAI ZAMFIR

Proza poetică românească în secolul XIX

Ideile multiple pe care le ridică această carte (apărută la Ed. Minerva) nu ne permit o discuţie mai aplicată pe spaţiul unei simple recenzii. Ne vom mulţumi să le consemnăm în mare, şi să lansăm cîteva impresii generale.

Criticul porneşte metodic parcurgînd cu minuţie etape necesare pentru stabilirea unor concepte : cum este, spre exemplu, definit fenomenologic conceptul de epic — după Northop Frye —, opus acelui de fiction, concepte care „sînt domenii disjuncte ale istoriei literare, tot aşa cum romanul *şi nuvela aparţin unor lumi diferite". Se conchide mai încolo că poemul în proză este „continuator al oralităţii pierdute prin dispariţia novellei", adică un rezultat al infuziei de poezie în proză, atunci cînd prozodia păleşte. Din aceste „momente de criză prozodică" iese beneficiară „proza aleasă".*

După acest capitol teoretic, intitulat Proza poetică şi poemi în proză *(ale cărui concluzii reuşesc să se detaşeze chiar şi de bibliografia cea mai tiranică — Suzanne Bernard,* Le poeme en prose de Baudelaire jusqu'à nos jours —), *autorul stabileşte pe teritoriu românesc momentele unei „culturi incipiente". Destul de riscantă este diferenţierea dintre „faptul de vorbire şi faptul de cultură", care ar crea, mai departe, opoziţia „modern / vetust". După aceste principii, concluzia lui Mihai Zamfir este extrem de temerară. Anume că „în literatura română faptele literare poartă semn statistic abia începînd cu anul 1830", adică o dată cu primele depistări de proză ficţivă şi că, anterior, un Dimitrie Cantemir, sau Stolnicul Cantacuzino oscilau vag între literatura* document *şi primele semne de conştiinţă artistică, de ficţiune literară.*

Din simpla expunere a concluziilor ne dăm seama de caracterul radical şi absolut exclusivist al acestei cărţi, care se argumentează însă (am spune pe metru pătrat) cu o fervoare specială. Întreprinderea teoretică urmăreşte de fapt a reconstitui a posteriori revoluţia de la 1830, o revoluţie ce „a afectat structura intimă a literaturii noastre, care, din acel moment îmi schimbă direcţia". O revoluţie de care, evident, nu avem cunoştinţă, menită însă să „impună cu tărie unui loc comun ideea că în prima jumătate a secolului trecut s-a născut, prin relatinizare savantă (s.n.), o nouă cultură românească".

Cartea lui Mihai Zamfir se cere discutată în contextul unor cadre teoretice care nu vor putea, oricum, să nu ţină seama de nişte concluzii deja temeinic şi plauzibil formulate în ea. Să reţinem înaintea tuturor ideea că în această proză poetică „se găsesc — întregi — calităţile şi caducităţile literaturii din secolul trecut", adică acele care au fost şi deschizătoare de mari energii pentru poezia românească.

După puţin specioasele analize pe cele cîteva texte alese spre exemplificare, Mihai Zamfir trasează alte conture subtile în capitolul Amurgul veacului, *opinii ce depăşesc zonele literaturii române, fiind destinate să se racordeze cu afirmaţia de la început că „în epoca noastră, proza poetică este un fenomen periferic, iar poemul în proză mai este cultivat doar întîmplător".*

Fie numai şi din simpla expunere a cîtorva idei paradoxale, studiul lui Mihai Zamfir va trebui să fie discutat mai pe larg. Important mai este şi faptul că ineditul lui nu se relevă din aproape în aproape, cu prea puţin esenţiale depăşiri faţă de părerile consacrate. El îşi propune chiar cu ostentaţie să fie esenţialmente diferit de acestea.

Dinu FLĂMÂND

ALEXANDRU VĂDUVA

La indicativul prezent

Titlul nuvelei se referă la fatalitatea de a trăi viaţa efemer şi exact. Rătăcit printre mormanele de hîrtii, Adrian Popescu, eroul naraţiunii publicate de Al. Văduva la ed. Eminescu, *este un funcţionar anonim tulburat arareori de cîte vreun optativ. Seara, el flanează prin parcuri sau acceptă tovărăşii indiferente. Dimineaţa, işi aprinde o ţigară pentru a-şi alunga gustul amar şi-şi reia plictiseala diurnă. Trăgînd după sine ghiuleaua mediocrităţii, funcţionarul are timp să observe cotoarele de măr aruncate pe jos, zăpada murdară, căscatul semenilor...*

Provincialismul, plutind ca o ceaţă uşoară printre clădirile capitalei, şi-a găsit în Al. Văduva un observator inventiv. Autorul are limbajul unui Gavroche, strecurîndu-se abil pe urmele personajului, scotocindu-i prin buzunare şi făcînd cu ochiul, discret, la scenele de amor. Acest ton şmecheresc agrementează ceea ce risca să se scufunde într-o mlaştină de detalii. Reţinem chiar, din pălăvrăgeala plăcută, o observaţie fină : „adică nu se bărbierea neapărat pentru că se ducea la Ora, ci o găsea acasă pentru că era proaspăt bărbierit ; nu-şi punea cravata pentru că era simbătă, ci era simbătă pentru că isi punea el cravata..." Dar, cu tot acest farmec, proza lui Al. Văduva nu depăşeşte limitele literaturii minore.

ŞTEFAN IONESCU

Domnul de la Murano

Editura Dacia *din Cluj a publicat de curînd scrierile lui Ştefan Ionescu, prozator de talent care promitea să dea profunzime sentimentalismului moldovenesc. Ediţia, îngrijită şi prefaţată de Leon Baconsky, cuprinde volumul de debut,* Domnul de la Murano, *cîteva schiţe risipite prin periodice şi romanul neterminat* Game. *Avocat, invadat de neliniştii care îl făceau sorbitor pe plan social, S. Ionescu îşi reconstituie în nuvele propriul portret. Prototipul personajelor sale, domnul de la Murano, este un astfel de ezitant impropriu pentru realizarea energică a viisurilor. Ca şi autorul, el pare cuprins de o frenezie ce anticipă moartea, aleargă dintr-o parte în alta a sanselor şi sfîrşeşte într-un resemnat conformism. Decorul romantic, amintind proza de tinerete a lui V. Alecsandri şi, în primul rînd,* Buchetiera de la Florenţa, *nu afectează conflictul surprinzător de modern al nuvelei. Principala obsesie a domnului de la Murano este cunoaşterea Ivettei, femeia care i-a trezit o iubire eterică. Dar el nu vrea s-o cunoască nici biologic şi nici social. El ar vrea să-i intuiască entitatea spirituală, pentru a-şi putea explica farmecul de care se simte cuprins. Interesant e că S. Ionescu nu desconsideră apropierea carnală de pe platforma unui idealism desuet. El vede în reproducere „o defilare de amintiri ancestrale, care se proiectează ca nişte umbre diafane din împărăţia inconştientului" (Catiuşa). Dar, mai mult decît această feerie instinctuală, el doreşte o contopire în sfera înaltă a cunoaşterii absolute.*

Travestit în diverse personaje, S. Ionescu încearcă să-i „cunoască" pe toţi cei cu care vine în contact, indiferent dacă sînt bărbaţi sau femei. Dar numai bărbaţii se supun acestei cunoaşteri, ei au o viaţă spirituală constituită. (Acesta este cazul lui Ioachim din Catiuşa *sau al doctorului din* Iubirea lui Dionis). *Femeile, în schimb, îi dau impresia unei realităţi fugitive, de neabordat. De fapt, eroinele lui S. Ionescu nu au nici o viaţă spirituală. Ele oferă bărbatului un nimic echivoc, care poate fi cu uşurinţă luat drept o existenţă supremă. Domnul de la Murano, prezent sub un nume sau altul în mai toate nuvelele lui S. Ionescu, se apropie fascinat de femei, dar le părăseşte brusc, cu o clipă înainte de a descoperi neantul în spatele surîsului enigmatic.*

Alex. ŞTEFĂNESCU

INEDIT

Introducere la poesia cuvintelor

Un eseu de Constant Tonegaru

Constant Tonegaru a făcut puțină gazetărie, răspindită în publicațiile deceniului al 5-lea, și dintre care articolele referitoare la subiecte literar-artistice vor fi cuprinse în ediția a doua, în curs de pregătire, a operelor sale. Volumul e conceput a lărgi „dosarul Tonegaru" cu toate piesele semnificative, de natură a-i completa fizionomia artistică și a-l situa în epocă, după propriile-i mărturii. Articolul de față, găsit în manuscris, reprezintă o încercare a poetului de a se manifesta teoretic într-o problemă estetică deosebit de dificilă, căreia i-a creionat cîteva coordonate elementare fără să putem conchide în ce direcție s-ar fi orientat un studiu propriu-zis, mai cu seamă că paginile respective constituie singura sa mărturie în acest domeniu. După opinia noastră, articolul, nedatat, a fost scris între anii 1946—1948, ca să spunem așa la capătul primei sale perioade de activitate, cînd începuse totuși să lucreze la „Steaua Venerei".

Barbu CIOCULESCU

Incercarea de a da o definiție poesiei, inseamnă a prinde un abur cu o plasă pentru fluturi. Ambele noțiuni sînt într-un ireductibil antagonism. Cea dintîi este o acțiune de determinare, de fixarea unei caracteristici, de a încadra observațiile în legi generale ; cea de a doua este în continuă mișcare avînd aspecte diverse. Un lucru cu margini numai bănuite nu poate fi cuprins de un altul împrejmuit cu pretenția exactității matematice. Cuvintele care stîrnite de poesie au deplină putere să se organizeze oricum, sînt neputincioase să se autocuprindă într-o formulă. Orice aspect al poesiei își are definiția proprie, romantism, simbolism, dadaism sau altuia, dependentă una de alta fiindcă în același timp și aceeași măsură cumulează atitudinea de negație pentru privelișteа anterioară și afirmația prin sine însăși. Așadar în loc să presupunem poesiei o definiție mobilă, se poate specula mai nimerit, însă cu aproximație, asupra desăvîrșirii unității elementelor dinlăuntrul ei. De la cunoașterea ori necunoașterea acestei științe se naște nu numai prejudecata vocabularului poetic favorizat în exclusivitate ; ca atare a fi purificat de cuvintele fără noblețea sensului moral sau cuprinzător de vorbele suficiente să susțină un funcționalism divers, dar și interpretarea eronată a ceea ce se numește în mod special principiul poetic ori realizare estetică, mai larg.

★

Cuvîntul poesie își află isvorul în verbul din greaca de mai tîrziu unde însemna a face ; un poet, Alfred de Musset, în acel impromptu, en riposte a cette question : Qu'est ce la Poesie ?" constată : „Aimer le vraie, le beau, chercher leur armonie"... A face armonia adevărului cu a frumosului, a profesa realitatea frumosului e un indiscutabil fundament în muzică, în dans, în plastică, încît poesia propriu zisă ce mai este atunci ? Rostul ei e o stare de emotivitate obținută prin technici cărora li se subordonează materiale ca sunetele, corpuri suple, marmora, culorile și verbele. Un corespondent poate fi găsit în efortul cerebral obligat de jocul de biliard, de șah ori dezlegarea cuvintelor încrucișate. Fenomen bizar dar explicabil, numai arta domesticirii cuvintelor, poate fiindcă dispune de procedee mai puțin complicate și e mai comunicativă, a rămas nedeterminată special, identificată notional cu starea unică, poesia, accesibilă prin mijlocirea diverselor tehnici. Acceptînd termenul în acest sens, al poesiei cuvintelor, după cum există o poesie a muzicei și alta aparținînd picturii, oricine participă la starea de poesie poate fi poet ; arta poetului fiind știința să se iluzioneze mai întîi pe sine, să se asculte și să se verifice, oferind la sfîrșitul audiției coordonatele lumii pe care și-a creat-o spre a fi reconstituită. Fiind o prelungire a celor psihologice, deci ancorate într-un substrat criptic, evoluția unui artist nu e decît un total de rezolvări metaforice, o consolidare practicată prin experiență care poate fi uneori aparentă și nulă ; un formalism datorit gravului viciu al manierismului care îndepărtează de realitatea interioară.

★

Deopotrivă Taine, Lombroso și Freud căutînd să dezlege misterul stării de poesie, preocupați în general de arte, au procedat cu pedantism și brutalitate, înfundîndu-se în ticurile șoarecilor de laborator. In loc să opereze purtînd minuși subțiri de cauciuc, au avut pe mîini niște înspăimîntătoare minuși de box. Cercetînd, au sfărîmat ce au întîlnit fragil, au trecut nepăsători peste tot ce a fost masiv, denunțîndu-se ca ereticii opiniilor ce le afirmau. Artistul, respectiv poetul, e un colector de impresii și comentatorul lor, în cel dintîi timp reacționînd subconștientul și în cel de al doilea controlîndu-se prin rațiune. Constatarea include filosofia determinismului, dar nu exclude considerarea structurii sale intime, a dualității organico-psihologice, stabilindu-se un raport cert între lumea dinafară și lumea dinlăuntru, colaborînd împreună la ființa artistului care nu ar putea fi condiționată de unilateralitatea uneia din ele. Atenția concentrată chema la sine logic ca dintr-o oglindă cu putere de înmagazinare cele mai felurite și mai neașteptate asociații. Sînt cazurile clasice de clinică, ale hipersensibililor anunțați prin sugestia hipnotică de arsuri grave la care vor fi supuși. Pe pielea lor se așează o lamă de metal rece ori un mic cub de gheață. In locul acesta se formează adesea o băsică. Singura condițiune ca experiența să aibă succes e ca persoana supusa ei să fi suferit în viață de o arsură, pentru ca amintirile organice retrase în subconștient să fie activate din memorie, prin ajutorul sugestiei. Vigoarea de comprimare a memoriei prin autosugestia determinată de anumite elemente ce implică obiecte, idei, sau esențele lor abstracte, e fenomenul inspirației. In această fază, artistul oscilează între subconștient și conștient, între concluzii trase de mai înainte și înmagazinate ce se descarcă spontan și întîmplarea proaspătă, asupra căreia trebuie să delibereze rațional, trăgînd mari concluzii a căror depozitare mărește fondul subconștientului. E o pendulare între șocuri ce se stîrnesc și se amortizează reciproc, o pătrundere egală fără al cărei echilibru nu poate exista perfecțiunea artistică. E o halucinație la rece, în stare de pîndă, altcum în somn sau sub influența stupefiantelor cînd succesiunea imaginilor curge pe retina, lipsită de noimă, din silozurile subconștientului, fără să iasă din rațiunea suspendată pe unde li s-ar fi aplicat un corectiv. Cert, există un raport între subconștient și conștient. Impresionantă este, în cazul neconsistenții lui, drama acelor meșteri cioplitori în piatră care copiază la scară cu meticulozitate rafinată orice, dar incapabili să producă creații personale. Mecanica spontaneității se împlinește cu bază experimentală similară fenomenului reflex al nervilor care, prin neuronii brusc excitați, transmit senzația direct la neuronul motor, ocolind centrii superiori, cu rezerva că actul e total inconștient. In momentul inspirației, șocul emotiv obnubilează luciditatea, declanșînd imediat impresiile ce sînt continuate prin verificarea lor în timpul următor, întrucît corespund lumii exterioare. Cuvîntul trebuiește bine maltratat ca să-și găsească rostul potrivit cu sine. Insuficiența prelucrării materialului, prezentarea lui aproape nativă, e cauza lipsei de expresivitate. Preferințele stării de veghe sînt astfel în funcție de subconștient. Poetul aderă la motive de inspirație cu care are afinități structurale, la care poate fi sensibil, în fine își caută umbra spirituală, ființa lui complementară aflată în simboluri exterioare ; siluirea inspirației cu normative contravenind realității psihologice, orice se sustrage verificării estetice rămînind tendințos, net antidemocratic, violînd libertatea individului printr-un procedeu flagrant, contrar legilor naturale și deci pervers.

★

Orientarea poesiei moderne către versul liber, emanciparea de formularea ei prin rigori geometrice susținute numai de prima față care determină impresiile, se rezolvă cît mai variat, după multiplicitatea soluțiilor pe care le oferă cristalografia. Faptul este consecința evenimentelor care au uzat sensibilitatea societății contemporane aflată în explorarea senzațiilor inedite, mai puțin auditive și mai mult intelectuale, apropiată de muzicalitatea interioară, cultă chiar, a cuvintelor. Coeficientul afectiv se deplasează remarcabil de la ureche, de la formă, la conținut, la suflet, savurîndu-se mai puțin gestul, trucul care întreține alimentația și urmărindu-se pe deasupra atracția substanțelor, efectul lor hrănitor. E cu putință o enunțare și mai schematică prin cuvinte a stării de poezie, e tot atît de posibilă o reintoarcere la clasicism în adaus cu experiența actuală cu care nu sîntem contemporani : fondul cuprins într-o imensă lărgire de orizont umanistic. Noțiunea de timp și în materie de artă menținîndu-și relativitatea, contemporani subînțelegem a fi cu generațiile viitoare.

Constant TONEGARU

DAN DEȘLIU

Starea de veghe

Așa eram cum eram
Puteam — sau nu — să fiu
mai mult altminteri
sau mai puțin așa
Puteai să crezi
că sînt aidoma cu tine
Dar
la ce bun sau rău
să mă schimb
de vreme ce
am dimineața obiceiul
inexplicabil
să-mi pun o cămașă de
flori
peste trunchiul
proaspăt de rouă.

★

Te iubesc
Te iubesc
Te iubeam
cu mult înainte
de mine
Se pare că s-ar cuveni
să capăt
o recompensă
pentru această

Desene de EUGEN GRUESCU

simțire ușor omenească
Dar tu
nu poți decît
să mă iubești
să ne iubim
să ne iubeam

★

Vezi
deși nu-i nimic
de văzut
vezi prin mine
ca printr-o
oglindă transparentă
Vezi că sînt numai
din cauza
sau pentru cauza ta
Vezi că de fapt
mi se pare
că n-ar strica
să mă levăd
de bunul năravde a spune
Vorbe Vorbe Vorbe
Și
vezi
cam așa ar fi

★

lui DIDI MATEESCU

Să nu tai nimic dragul meu
să nu tai
deși totul
trebuie retezat
de la bun început
tu
care faci
cu lucrurile vii
ceea ce uneori încerc să fac
cu gîndurile și cu
sentimentele mele
Doctore imposibil de iubit
mai cu seamă de către
unul ca tine
nimic nu tăia
chiar atunci
cînd ai o mie și una
de justificări minunate
Nu pune
bisturiul pe tot ceea ce
ai putea să fii tu
precum eu
de-aș avea contingență
relații
sau treabă să zicem
cu mai toate cuvintele
iubindu-le rău
sau de loc
așa cum pot sau vreau
să te iubesc
aș avea cutezanța să tac
alături de tine

★

Îmi ești la fel de
indiferentă ca și
două ziare de astăzi
identice
cu cel care stă să apară
Îmi ești
ca luna de seara trecută
pe care o voi regăsi
presimțind
că n-am mai văzut-o
de cînd
era o plenară de nori
ceva mai departe

★

Iartă-mă ciudățenie
iartă-mă
că sînt numai
cum sînt
deși
ar trebui să fiu
recunosc
inedit uimitor
fără seamăn
cel puțin
pînă poimîine — fix !

★

Așa cum bezna face lumină
dincolo de sine
așa cum e cazul
să-ți fie amar
ca să simți gustul mierii
așa cum sînt ținut
să te urăsc
pînă-n pînzele albe
ca să te pot pierde în
mine
în actul de dragoste
așa
chiar așa
de aceea
trebuia — zice-se —
să fii a altuia

★

Va fi suficient de simplă
Hido
acea întîlnire prestabilită
prima și ultima
dealtminteri
la care niciunul din noi
dacă-i vorba
nu ține morțiș

★

Spuneți cuvinte
mai spuneți cuvinte
mai spuneți cuvinte mai
spuneți mai spuneți și mai
spuneți de ce mai
înseamnă și ce
dincolo de cuvinte această
zbatere surdă
fără cuvinte

★

Toate recad pînă la urmă
întocmai invers îndărăt
Tu cazi în cer
eu în omăt
Și care este diferența

★

Fie cum vrei
De exemplu
soare în mine și luna
aidoma ție
și totul
neverosimil de calm
ca și cum
ne-am trezi fără nimeni
Și dacă
în seara care-ntîrzie
să vină
va fi absolut necesar
alături să fim ?

LEONID DIMOV

Simetrii

Sunt ochi de zeu care-au văzut
de mult
Cum ne-am ivit dintr-un decor ocult
Iar pajiștile care ne-au purtat
În mintea zeului s-au mai păstrat :
Cu florile cusute-n fir de preț
Chiar de văzduhul plin de gentileți,
Cu animale scumpe ce-au pierit,
Cu mecanizmele de lemn vopsit,
Cu peticele care se jucau
De-a v-ați ascunselea ori cucu-bau:
Și încă altele, ce-n amănunt
Palpită lent acolo unde sunt
Doi munți la fel. Unul înzăpezit,
De promoroacă lins ca de-un cuțit
Iar celălalt, golaș, sub ierburi grase
Și agrișe de vîsc în verde trase.
Ce se-ntîmpla pe cel înzăpezit
Era de cel văratic oglindit
Într-un anume fel ce nu părea
Asemeni nici decum însă era.
Căci iată, umbra-ne cu blăni și guște
Adoarme dincolo, printre brînduște
Iar dacă dai, un fulg rătăcitor
Să-l prinzi în degetul arătător,
Același deget zvîntă stropi sălcii
Pe povîrnișul cald de vizavi.
Dar trenurile : negre prin omături
Și-atît de albe-n holdele de mături,
Ori, cum suiam prin înpeni, jucăuși,
Tot dindu-ne tot noi pe derdeluș,
O mînă dreaptă cînd se ridica
Pe muntele de-alături cobora.
Rîdeam noi, dar știam mereu mai bine
Oricine că de-un șir de rază ține
Iar razele acestea, verzi de-o parte,
De cealaltă negre, ca de moarte,
Suiau în cerul sidefiu : coloane,
Prin turțuri, excrescențe și mormane
De formațiuni gazoase și mărunte
La fel, deasupra fiecărui munte
Cînd, m-am trezit într-un cuibar
de ouă,
Sub streșini albicioase, într-o nouă
Memorie lucidă, dîndu-mi seama
Că-s nobil și mă strînge catarama.
Atunci am mai dat drumul la cordon
Eram învesmîntat ca un bufon,
Gîndeam o limbă veche și barocă
Pe-o surdă intonare echivocă
Și-aveam o inimă bătînd opus
În altul decît mine, mai supus.
Stînd în cuibar cu ouă negre el,
La antipod, sub streșini de oțel.
De-odată, din senin, așa, năuc.
Simțit-am că mă-năbuș, că mă duc,
Beam ceaiuri, mă-ngrijeam, luam
pilule,

Părea că-mi trec prin față Istambule,
Pîn-ce-am văzut, deodată, că plutesc
Atît de lin, de leneș, de firesc,
Mereu în sus, spre lumen, pe canal
Marcat de vibrațiuni de-un verde pal,
Obscene semne-mi adresau negresc,
Treceam prin case de croitorese
Știind mereu că, la distanță mare,
Pe-un drum atît de negru-n
depărtare,
Suia și cel aidoma cu mine,
Simetric răsucit în serpentine.
Ne-am regăsit : nălucă și fantasmă,
Nebuni de bucurie, sus în chiasmă.
Făcut-am schimb de stîngă
și de dreaptă,
Ne-am despărțit că timpul nu
așteaptă,
Am depășit peizaje, gări, spelunci,
Și ne-am dezmeticit abia atunci
Cînd ochii zeului păreau că plîng :
El în cel drept iar eu în globul sting.
Ajuns aici, livid, printre umori,
Atît de străvezii, ca niște zori,
Am înotat alegru și scaloi,
În dreptul negrei mări de dinapoi
Acolo m-am oprit pe-un alb ostrov.
Cuprins de ameteală și istov :
Era o aripă de gîză care
A nimerit aci din întîmplare
Și naviga lunatic, în derivă,
Spre violeta ochiului ogivă,
Mi-am scos aci merindea ce-o aveam
În sarica de miel cu monogram,
M-am săturat și am scrutat departe
Prin Vărsător, înspre planete Marte.
O noapte plină de lumini streine
S-a năpustit în valuri către mine,
Plină de vespere și matinee
Cu gesturi noi și umbre de femeie,
Cu vite blînde-n tîrguri de duminici,
Cu tigri în pădurile de finici,
Ființe decamane și stinghere
Mici suflete-n ilic, pe lăicere...
Priveam, plîngeam, rîdeam, urlam,
Pe mine căutîndu-mă : Adam,
Măcar o mînă, nasul, un pantof,
O literă, un A, un apostrof,
Și-am înțeles atunci că nu eram
În tot acest nemărginit bairam,
Din mintea zeului stăpîn pe fire,
Decît o jucăușe amintire.

jurnalul unui martor ocular

Despre călătorii

Eram în zilele astea la Bratislava cu un grup de prieteni, în loc să admirăm liniștea și farmecul Dunării, noi ne aminteam de frezutele călătorii și făceam proiecte de noi călătorii. Prezentul nu interesa pe nimeni și eram încarcați de amintiri și trăiam după meleaguri încă necunoscute. Alții se grăbeau să trimită la rude și prieteni cărți poștale ilustrate, voiau să transforme imediat în amintiri o realitate pe care încă n-o cunoșteau. Goana după bibelouri și tot felul de fleacuri exprima același sentiment tulburc, ei nu voiau să vadă, ci voiau să obțină o dovadă a trecerii lor pe aceste meleaguri. Așa sîntem într-o măsură mai mare sau mai mică toți. Cineva îmi mărturisea că el nu călătorește pentru plăcerea de a călători, ci din vanitatea de a povesti despre acele călătorii. Frazele lui preferate erau „In timpul absenței mele din țară" sau „Eram la Paris cînd am aflat că". Odată, cineva, de față cu mine, l-a întrebat plin de politețe — De unde vii ? El a răspuns cu o simplitate forțată, la care se vedea că lucrase mult. „Vin de la Londra"... Apoi, după ce musafirul provizoriu a plecat, mi-a șoptit și mie la ureche : „Această frază m-a costat douăzeci de mii de lei" ; la Londra nu văzuse și nu înțelesese nimic. Pentru această frază făcuse toate sacrificiile.

Foarte puține din dorințele noastre își păstrează ingenuitatea, așa cum sexualitatea se degradează în violență și crize de orgoliu, tot așa și fireasca nevoie de meleaguri necunoscute se preschimbă în evadare, în speranță. Pentru mulți oameni un oraș străin nu e o realitate geografică, ci una psihică, o speranță. Parisul nu e un oraș, ci o speranță. Ei cred că schimbarea mediului geografic îi pot face fericiți și se miră că se trezesc la Paris cu aceleași contradicții. Mulți oameni au căzut victimă acestei iluzii, ei refuzau să înțeleagă că fericirea se naște în interior și nici cea mai frumoasă priveliște a Alpilor scăldați de soare nu poate face fericit un suflet uscat. Cine are uscăciune sufletească, voiajul nu i-o atenuează, el nu face decît să și-o plimbe dintr-un loc în altul. E cunoscută armata acelor oameni bîntuiți de spleen care și-au făcut un obicei din ușurința cu care își plimbă spleen-ul așa cum alții își plimbă cîinii. Doamne ferește, nu condamn acești oameni. Vreau numai să remarc că oamenii și-au pus prea multe speranțe în călătorii, ei au crezut că un voiaj într-o țară îndepărtată le poate vindeca toate rănile. Călătoria nu trebuie să fie, simt eu, din experința mea, o metodă împotriva traumatismelor psihice, un medicament, ci o bucurie simplă, fără scop.

E știut că filozofii nu prea erau amatori de călătorii ; Kant n-a avut nici măcar curiozitatea să vadă marea care se afla la cîțiva pași. Pe el îl interesa spațiul și timpul, logica universului și mai puțin frumusețea unui nou peisaj. Bolta instelată a cerului îi ajungea. Spuneam că la rădăcina dorinței noastre de călătorii stă speranța. Speranța într-o mare iubire. Speranța într-un soare mai cald. Cineva îmi mărturisea că de cîte ori călătorește speră să descopere într-un aeroport o femeie de care să se îndrăgostească năprasnic. Speranța se explică și prin nemulțumirea față de viața noastră interioară, dar vai, nici o călătorie pînă la Polul Sud nu ne va vindeca de spaima noastră în fața noastră. Am citit cu uimire anunțurile funerare pe străzile agitatului Paris. „Iată, și la Paris oamenii mor". Și asta m-a liniștit — eu credeam că la Paris oamenii nu mor.

N-am nici o încredere în impulsurile polemice. Ca întodeauna eu nu exprim idei, puncte de vedere, concluzii, ci doar observații legate de experiența mea. S-a spus adeseori că un voiaj te îmbogățește spiritual. Nu cred asta. Am văzut oameni care au cutreierat pămîntul în lung și-n lat și au rămas la fel de stupizi. Îmbogățirea sufletească e o nevoie, sufletul nu e o magazie care poate fi supra-aprovizionată, important nu e să ne îmbogățim, ci să ne păstrăm ingenuitatea. Un suflet bogat își pierde sinceritatea.

M-am surprins de multe ori în călătorii urmărind nu realitatea, ci ideile preconcepute pe care mi le-am fixat despre un oraș sau o țară. Inerția naște locuri comune, caracterizări superficiale de țări și popoare și adeseori eram înfuriat că realitatea mă desminte. Am văzut multe țări în Europa și Africa, în Asia și în America latină și pot să depun mărturie că, în esență, toți oamenii sînt la fel. Inevitabilele deosebiri sînt cu totul și cu totul neînsemnate.

De cîte ori călătoresc nu urmăresc nici un scop, nici un obiectiv turistic, mă las în voia binecuvîntatei vieți și a înțeleptei întîmplări. Mai exact, nu călătoresc, ci hoinăresc. Descopăr cu frumusețea realității, nu accept să fiu tras de mînecă și să mi se spună, vezi, statuia asta, e o capodoperă, peisajul ăsta e o splendoare. Descoperirea unei capodopere e o indelebilă strict personală, ca și descoperirea frumuseții unui peisaj.

Intr-o călătorie iubesc cel mai mult întoarcerea. Incă de la plecare trăiesc intens bucuria întoarcerii, ca singura realitate importantă. Am uneori impresia că de fapt voiajul nu e decît un pretext pentru a mă întoarce. Acest sentiment are explicații adînci. Eu nu pot trăi multă vreme ca turist. Viața de simplu spectator mă obosește, nu pot să-mi trăiesc energia admirînd capodopere și meleaguri străine. Mă leagă de pămîntul meu natal nu numai frumusețea acestui inevitabil și unic pămînt, destinul meu de om și de scriitor ci, ceea ce e mai straniu, și greșelile pe care le-am săvîrșit... adică întreaga mea ființă, cu ceea ce are ea lumină și cu ceea ce are ea întuneric. Nu poți fi iertat pe pămînt străin de greșelile pe care le-ai făcut acasă. Fără iluzia iertării moartea este imposibilă sau îngrozitoare.

Nu călătoresc cu nici o speranță, nu călătoresc ca să mă îmbogățesc spiritual, nu călătoresc ca să devin mai bun sau mai inteligent, călătoresc din simpla, grosolana, fireasca bucurie de a călători.

Hoinăriți fără nici un scop, și frumusețea lumii vi se va dezvălui fără s-o chemați.

Teodor MAZILU

VICTOR BRAUNER : SEPARATION D'IRSCHOU
(Expoziția de artă suprarealistă de la Bordeaux)

ALEXANDRU GRIGORE

Ceremonie de recunoaștere

Dar ochiul se apără singur de vedenia
oaselor
și suie prin aburul care ne-mparte, suie
pînă cînd se stinge vaierul nemiloaselor
zăpezi în ochiul ceilalt, de statuie.

Femeia mea s-a făcut mai femeie și știe
că trebuie să se-apropie de mine cîntînd
Ea mă recunoaște după orbita pustie.
eu după golul din umăru-i stînt.

E amiază și se dă foc la frunze, amiază
în cinstea zeității cu țărm blînd.
Frunze pînă cînd ochiul singur înviază.
Frunze pînă cînd eu însumi sînt.

Ceremonie de rugăciune

Dar necrezînd credeai că sînt statuie
:-un singur ochi întors în riul mut.
Eu, sărutînd cu teamă glezna amărule.
Tu blestemînd și iarba care m-a născut.

O, și ne iubeam dinaintea amiezii
O, tinere trupuri cu disperare,
eu, pînă cînd lepădam duhul zăpezii,
tu, pînă cînd lunecai în uitare.

Și morți înviau în turnul din burg.
o tristețe de păcură se cobora peste lume
și din nou, din nou trebuia să mă scurg
singur și orb în pămînt fără nume.

Apropie-te sus ochii capricornului
se-ntunecă o dată cu veghea pustie,
prin zid mă-aduimeca limbile somnului.
Dar carnea ta încă sfioasă, imbie

și dincolo de lacrimă îngenunchiezi
în golul meu, cînd golul mă supune.
Eu, cavalerul duselor zăpezi.
Tu, undeva în mine, ca o rugăciune.

Ceremonie de taină

Prin veac, limbile strimbe ale clopotelor
în ceața pămîntului înginînd-se
spre miazăzi întru nașterea mea
și eu, cu fiece cădere-a mîinii drepte

grădinile de aur însrăinîndu-mi
și sus, pe drumul robilor, pe drumul
prietenului cu suflet de țestoasă
aceeași clătinare-a astrului
vai, nu mai înseamnă nimic.

Nestatornică gloria lumii, iubito,
dar tu zidește porțile
și alungă din preajmă ochii străini
dar tu înalță focul
și pune în prag otravă la ciini :
în noaptea-asta păsări nevăzute
mă vor striga pe numele adevărat.
Și ochiul ca o groapă sfîntă împietrește
și singur voi îngenunchia prin somn
și tu însăți îmi vei dori moartea.

Dar mîine în zori,
îmi vei
ascunde trupul.

Ceremonie pentru cuvinte

Aștept să cadă Pasărea-n apus.
Singur să-mi mîntui umărul lipsă
o, ruga mea de înecat mai presus
ca iarba și piatra cetății-n eclipsă.

S-ar putea — dincolo de țărmul stîng —
Să mă-ngroape ceața și nisipul.
S-ar putea și totuși prin cuvinte plîng,
singur prin cuvinte regăsindu-mi chipul

Singur cu fiece cuvînt mai puțin.
Sau mai frumos sau mai departe
așa cum însuși îngerul căzînd, din
vina lui, nu rătăcește-n moarte.

Acum e timpul să mă-apropii și mă vînd
de bunăvoie țărmului care mă minte.
Dar îmi rămîne-n urmă gura sîngerînd.
Doamne, despre cuvinte numai cuvinte.

domnișoara v.h.

DUMITRU DINULESCU

Fiind un frig sinistru n-am ținut cont, cont de frigul sinistru ; priveam cutremurat de emoție termometrul din fața geamului meu ; Celsius și Reaumur într-o parte și respectiv alta și am lăsat acasă galoșii, mi-am pus o batistă albă imaculată în buzunarul de la piept al hainei și cînd am ajuns spectacolul începuse și de-abia în pauză am văzut-o pe V. H.

— Tot nu ți-a trecut ? se mirase V. H. auzindu-mi vocea în aceeași zi cu circa două ore mai devreme în telefonul în care-i mărturiseam că m-am hotărît foarte greu să-i telefonez în cele din urmă iar. De obicei chestiile astea trec repede, continuă dînsa și eu sezisînd admirația ei pentru constanța mea am insistat explicîndu-i ce noroc pentru mine să o văd în fiecare zi la servici și ea-mi spuse că astă-seară formația de teatru de la noi are un spectacol în premieră și dacă vreau să vin și eu și inima bătîndu-mi cu putere am promis că poate vin și eu și pînă la urmă am spus că vin și eu în mod sigur și m-am băgat în baie și mi-am făcut o baie generală, cu săpun franțuzesc, din care și-a uitat o coajă la mine Sandu Gheorghe, un prieten care a făcut odată duș la mine căci se grăbea și stătea prea departe să mai aibă timp să mai treacă pe-acasă și m-am bărbierit, mi-am pus cămașa de nylon și butonii pe care-i am, de asemenea, din Franța.

Sînt inginer la Trustul patru de Construcții și adu-ți aminte plimbarea prin aerul fiert, ieșirea de la cinematograf și fiind și animatorul formației de brigadă din instituție eu i-am cerut dacă n-o interesează să facă parte din această brigadă, aerul ei voit melancolic mă subjuga, eram ca o stea de mare-n ambianța suspectă a muzeului de științe naturale și surîzînd modestă îmi promise că-mi dă răspunsul peste cîteva zile mai avînd și alte oferte și avînd nevoie de timp spre-a se hotărî.

— Ascultă-mă, privește cum microscoapele suferă, încercam eu s-o conving... lentilele lor sînt atacate și cerul adînc albastru se reflectă-n moleculele caline și cerul se lasă purtat de vînt ca șoapta mea, cutreierînd spațiile și m-am colorat de rușine în acel moment, eram ca teza unui elev puturos, o teză amănunțit corectată și V. H. răspunse că o să-mi treacă, iar eu m-am repezit s-adaug :

— Indiferent ce-mi spui... îți doresc numai bine și te rog foarte mult să mă scuzi și la o săptămînă după ce-ncheiarăm această atît de fructuoasă conversație am intîlnit-o în biblioteca de la cabinetul tehnic și răspunse salutului meu înclinînd capul ei încadrat de un păr roșu ca o cărămidă, o piatră artificială făcută din humă arsă sau uscată la soare și nu există nici o ființă cu părul roșu, există cel mult acel roșu din acoperișul de casă tradițională pe fundalul de un albastru spălăcit al cerului de februarie și jocuri de lumini lăptoase treceau prin norii rari de un portocaliu flambat și cerul e de un albastru foarte închis, mai închis chiar decît siluetele asperdorilor din partea dreaptă a peisajului, în orice caz nu există persoane cu părul roșu ca garoafa sau macul sau ochiul de ciine.

Înainte de acest prim telefon îmi răspunsese că nu poate veni la brigadă fiind nevoită să meargă la cor deși poate ar fi preferat să meargă la brigadă, dar la cor îi ceruse să meargă șeful ei direct și care-a spus că n-o lasă în niciun caz să meargă și la brigadă și am aflat aceste lucruri într-o dumi-

nică dimineață în cofetăria unde hotărisem să discutăm această chestiune și-n stradă soarele își întindea brațele voluminoase de cefalopod și mergeam trist în partea ei dreaptă și destul de mult după acea dimineață m-am hotărît să-i dau acel telefon după ce-mi făcusem mai multe probleme știam că totul e împotriva mea, dar nu puteam alege și i-am spus că fiind visător, întotdeauna inginerii visează la valabilitatea principiilor teoretice și caută să desconsidere soluțiile tehnice, din cauza orgoliului acestui vis al lor, vorbesc asta în cazul unui inginer ca mine : educat în spiritul științei și al culturii și era cam defectuos pentru mine de cîte ori o întîlneam pe coridoarele instituției și n-o mai puteam privi, atît eram de coborît în propriul meu mormînt sentimental și m-a-ntrebat ce caut și eu i-am spus că nu caut nimic, eram în acel moment maniac de brav și am intrat în biroul meu de la etajul II și stringîndu-mi geanta cu hîrtii am coborît la parter, unde peste un sfert de oră începea repetiția la brigadă și eram curios cum o să sune cupletul cel nou în gura lui Sandu Gheorghe, care deși nu lucra la noi reușisem să-l aduc în mod special avînd încredere în talentul lui.

Și-n holul sălii de spectacol m-am postat cu spatele-n direcția din care V. H. ar fi putut veni și-ntradevăr trecu pe lîngă mine și mă trase de haină îndepărtîndu-se imediat și am văzut-o că se-nghesuie la bufet și cineva îi întinse un pahar cu o băutură răcoritoare și admiram în acel moment expresivitatea și decența gesturilor ei gîndindu-mă ce extraordinară ar fi fost în scheciul despre magazia cu vedere spre soare, încezită și părul ei roșu dansa în fața mea ca jarul din soba de fier, cînd stam la munte într-o vacanță studențească și despicam bucățile de jar gîndind la tinerețea mea care se termina.

Și-n actul doi n-am mai rămas, aș fi băut un coniac, ținînd paharul în dreptul veiozei verzi, portocaliul băuturii și verdele lămpii dădeau ceva din jocul de nuanțe din șevelura ei văzută-ntr-o lumină neactivă, de laborator fotografic, dar băusem cu o zi în urmă toată chenzina și mi-era și greață de la ficat și-am așteptat într-un fotoliu pînă s-a terminat spectacolul și n-am putut-o distinge în mulțimea care cobora, știam că are locul la balcon și-o văd rezemată-n cadrul ușii de la ieșire și mă opresc, o-ntreb cum i-a plăcut spectacolul și după-o lungă pauză, începe-a vorbi, îi ascult doar intonația, inflexiunea gravă, efortul de-a exprima exact ce gîndea și eu în acel moment îi mărturiseam dar bineînțeles făr-a-ndrăzni să folosesc vocabularul și mă rugă să-i țin țigara, am înțeles că trebuie să mă duc s-o arunc în scuipătoare, dar ea în timp ce-și punea paltonul spuse că nu ăsta era rostul și cum m-aprinsesem și eu în conversație spuse că va intra în amănunte pe drum și-mi luă chiștocul din mînă, ieșirăm în aerul uscat și rece, aerul acela ne sfîrteca obrajii, mai ales mie, care-mi lăsasem pălăria acasă pentru a fi mai cochet și eo se-nveli în jurul capului cu lenești șal roșu.

Frigul pătrundea prin pantofii mei subțiri, negri, cu șireturi late, de ghete de baschet și-ncheieturile se zgîrcesc în frigul acela sinistru, efortul meu de-a face constatări interesante și luna ca o ladă cu sardele Robert pe care ea fiind ocupată să m-asculte și să rîdă la spiritele ce le transmiteam desigur n-o observa și cînd am ajuns acasă mi-am adus aminte de despărțirea din poarta ei surisul ei melancolic, de ciinele întîlnit, care-i pusese labele pe pulpe și ea-l mîngîia pe cap ; luna cobora spre pămînt ca un parașutist împușcat și-am plecat spre troleibuz neluînd în seamă urarea de-a avea un vis frumos pe drumul de întors acasă și a doua zi m-am dus la atelierul lui Sandu Gheorghe, care lucrează în orele libere într-un atelier de obiecte de utilitate și cînd am ajuns la el lucra la floarea unui sfeșnic și i-am spus că sînt fericit, că viața mea devine splendidă ca un teren de golf, verde și tunsă scurt și spre seară m-am întîlnit din nou cu Sandu și nu-mi dădu nici unul din sfaturile pe care i le ceream, păstrînd totuși discreția și-am colindat prin noapte amîndoi și petreceam astfel duminica într-un mod stupid după părerea lui, într-un moment de tensiune după părerea mea și-n loc să-mi calculez cu atenție reacțiile peste două zile i-am dat din nou un telefon lui V. H., țipătul meu, depus la picioarele ei, încălțată-n pantofii roșii, armonizați cu geanta roșie și fața mea lividă.

marea

BIANA NORD

...„E prima mea întîlnire cu Marea. Mă simt mic și neputincios. De ce nu ești cu mine ? Să ne plimbăm seara pe faleză. Să ascultăm vuietul odihnitor al valurilor. Mă gîndesc la tine în fiecare clipă. O să-ți povestesc atîtea... Mă cheamă mama să mergem la masă. Mîine îți voi scrie din nou așa cum ne-am înțeles. Te iubesc și te sărut. Al tău, V.“

Împături hîrtia velină și-o strecură în plic, nu înainte de a săruta rîndurile de litere albastre. Sosiseră azi-noapte. Mama și el. I-ar fi plăcut ca-n locul ei să fi fost Adina. Își iubea mama, dar ar fi vrut să fie altfel. Scrisoarea o va pune la cutie în drum spre cantină. Îi era foame. Își simțea pielea aspră, solzoasă. Poate că stătuse prea mult în soare deși înainte de-a veni fusese de cîteva ori la țtrand. Ieși în fața vilei. Mama se pregătea pentru a ieși. Era tînără încă și atrăgătoare. El n-ar fi lăsat-o să plece dacă ar fi fost în locul tatălui său. Nu putuseră veni împreună. Nu-i părea rău. Așa e mai liber. Dar ce-ar putea face cu libertatea ? E singur. Încă nu cunoaște pe nimeni... Ți-l prezint pe fiul meu Viorel. A tresărit. În fața lui era mama cu o doamnă într-o rochie de vară foarte transparentă. A privit-o fără să-i vadă fața. Se uita undeva la mijloc. Ea a întins mîna. I-a strîns-o. Maia. Instinctiv s-a uitat la mama. Era nemulțumită. Uitase. Trebuia să-i sărute mîna. A simțit că roșește. Ce băiat mare ai. Și drăguț. Nu știa ce să facă. Dădu un bobîrnac unei scame imaginare de pe pantalonul său alb făcut cu cîteva zile înainte de plecare. Doamna locuiește împreună cu noi. Mergem ? Au pornit. Doamna și mama vorbind, el, nereușind să-și adune gîndurile. Era cald. Se apropiau de o tutungerie. A rămas puțin în urmă. A întrat și a lipit timbrul verzui pe plicul puțin mototolit. Ți-ai cumpărat țigări ? Avea o voce plăcută care-l înfiora. Fii serioasă, dragă. Taică-său i-a spus — fumezi cînd cîștigi tu bani. Pînă atunci... Îl enerva glasul afectat al mamei. Și doamna asta curioasă... Mîncarea a fost bună. N-a putut să se bucure de plin de ea. Era stînjenit de prezența femeii străine. Veniți pe plajă după masă ? Pentru prima dată îi era recunoscător. Trebuie să ne odihnim. Azi-noapte am dormit puțin. Nu vreau să slăbesc prea mult — arată spre Viorel — ca să poată recupera acasă pînă începe școala. Iar îi aducea aminte că mai e încă elev. Îi era rușine. Îl trata ca pe un copil. O să-i spună cînd vor ajunge în camera lor. Doamna a rîs. Dar e bărbat azi-mîine, ce vă mai faceti atîtea griji...

...„Sînt numai de patru zile aici dar îmi pare c-au trecut luni de cînd nu te-am văzut. Îți privesc chipul drag din fotografia pe care mi-ai dat-o la plecare și abia aștept să te reîntîlnesc, vie și veselă. N-are de ce-ți fi teamă. Sînt într-adevăr multe femei dar cele pe care le-am cunoscut sînt toate bătrîne și urîte...“

Nu-i plăcea cum a scris. În plus minți-se. Dar n-avea rost s-o îngrijoreze pe Adina. Era atît de geloasă. Parcă era un făcut, în toată vila nu locuiau decît femei. Le cunoștea acum. Se întîlneau peste tot. La masă de trei ori pe zi, la baie, în grădina din spatele clădirii. Unele cu copii, de fapt cele mai multe, altele fără. Începuse să se obișnuiască. Nu era un timid dar îl înspăimînta necunoscutul. Oamenii, locurile noi, îl atrăgeau dar nu din prima clipă. Se ferea să stea cu mama pe plajă. Hoinărea de unul singur, făcea baie. Unele doamne spuneau bancuri. Rideau. Știa și el din alea fără perdea dar de față cu mama îi era rușine să asculte. De altfel o văzuse făcînd semn discret spre el. Dar prietenele nu se sinchiseau. Pleca. Își găsise un loc mai ferit, pe dig, unde ședea uneori ore în șir privind apa verzuie cu miros înțepător. Urmărea pe sub gene trupurile bronzate ale femeilor tinere înotînd cu mișcări lenești sau făcînd pluta purtate de valuri. Erau atîtea. Nu-l mai intimidau. Nu le mai vedea goale ca-n prima zi. Erau învești mîntate în culoare. În culoarea aceea cu sclipiri de bronz. Statuete gingașe, operă a unui sculptor genial. Numai în singurătate putea să le mîngîie cu ochii fără teama de-a fi observat și luat peste picior. Regreta că nu e cu patru-cinci ani mai mare dar... Îți place ? Tocmai se uita la o fată care înota pe sub apă în apropierea lui. Semăna cu un pește uriaș. Sărut mîna doamnă Maia... De ce te-ai înroșit ? Că te-am prins ? Știa că nu se înroșise, dar acum simțea un val de căldură încercuindu-i fruntea... Astăzi ați venit mai tîrziu. Nu vă dezbrăcați ? De ce schimbi vorba. Da, m-am culcat pe la trei și n-am vrut să mă scol pînă nu-mi fac somnul. Dar cum de mi-ai observat lipsa ? Ești atît de melancolic întotdeauna... Mama întreba... A !...

Bună, V. Tu ești, Mihai ? Era să nu te recunosc cu favoriți ăia. Da` de cînd frecventezi singur țtrandul, unde-i Adina ? Povestea e lungă și nu prea-mi vine să vorbesc acum. Du-te și fă un duș să vezi cum te înviorezi. Te aștept... Te-ai bronzat bine. Cum a fost la mare ? Soarele își întîgea colții de foc în

Ilustrații de SABIN ȘTEFĂNUȚĂ

spinările lucioase de apă și sudoare. În jur se amestecau strigăte vesele cu acordurile unei melodii ritmate. Aerul uscat altera sunetele făcîndu-le lungi și ascuțite. Mă urmărea imaginea ei și noaptea. Venise la mare din obișnuință. Nu făcea plajă și intra arareori în apă. Stătea sub o umbrelă uriașă, multicoloră, în șezlong și citea sau privea. Era unică. Corpul ei de un alb strălucitor mă fascina. Îmi plăcea arămiul celorlalte. Dar ea, ea era într-adevăr dezbrăcată, fără acel înveliș protector care pînă la urmă uniformizează, devine monoton prin abundență. Ea știa asta. Cu Adina mă plimbam, mergeam la ea sau la mine acasă. Ne sărutam, dar niciodată n-am dorit-o. Eram îndrăgostit de ea. Niciodată nu i-am mîngîiat sînii sau picioarele, deși poate că aș fi putut s-o fac. Poate că, acum mă gîndesc, dorea asta. Nu mi-a trecut prin minte deși eram hotăriți să ne căsătorim într-un viitor nu prea îndepărtat. Voi făceați aluzii străvezii dacă din întîmplare ne întîlneam spre seară pe stradă. Ea rîdea. Eu nu mai știu ce făceam. Cred c-am fost și eu îngrijorat. Mi se pare atît de mult de atunci. Pînă cînd am întîlnit-o pe ea, pe Maia. Era tînără. Era frumoasă. Am în minte chipul ei dar nu ți-aș putea-o descrie. Cred că m-am îndrăgostit de ea de cînd i-am auzit vocea. N-am vrut însă să recunosc și continuam să-i scriu Adinei, deși mă obseda. Eram gelos. Altfel decît atunci cînd mă certam cu Adina. Am tras cu urechea la una din discuțiile doamnelor. Fusese măritată. Am refuzat să ascult restul. Mi-am culcat obrazul în nisip și mi-am acoperit urechile. Mă uitam la buzele lor. Se mișcau cu repeziciune. Se subțiaseră. O invidiau. Mama nu vorbea. Privea spre mare. Am înțeles că nu le dădea dreptate și afecțiunea mea pentru dînsa a crescut. S-a mirat cînd peste cîtva timp m-am dus și am sărutat-o pe obraz, pentru ea, fără motiv. Îi eram recunoscător. O căutam fără să las să se vadă asta. Cel puțin așa credeam eu. Ea a simtit. De cînd m-am întors nu fac decît să rulez filmul acelor zile și nopți. De aceea vin la țtrand singur. Aici mi-e mai ușor. Nu ajung niciodată la sfîrșit. Aș fi prea trist apoi. Avea prieteni, prietene. Spre seară pleca. Unde ? O pîndeam să aud cînd vine. N-am reușit. Zorii mă găseau cu capul greu de gînduri. Nu mi-a mai dat voie să-i spun doamna Maia. Nu-i mai spuneam nicicum. Maia. Maia. Repetam în gînd pînă ce sunetele își pierdeau semnificația, deveneau transparente. Cu mine vorbea firesc, rîdea. Prin contrast, eu, deveneam bănuitor și tăcut : oare nu-și bate joc de mine ? Preferam să stau undeva retras și s-o privesc. Eram fericit atunci. Niciodată nu-și potrivea părul răvășit de vînt, cu mîna. Avea o mișcare scurtă a capului care-i dădea un aer de siguranță și de dispreț față de tot ce o înconjoară. Se apropia ziua reîntoarcerii. Îmi simțeam sufletul bolnav. Aș fi vrut să-i vorbesc înainte de-a pleca, sau să-i scriu. Mi-era teamă. Amînam. Știu de ce mă temeam. De ziua următoare. Și totuși într-o noapte m-am strecurat în odaia ei și i-am pus într-un pahar doi trandafiri roșii. I-am așteptat reacția cu înfrigurare. N-a spus nimic nimănui. Eram fericit și nenorocit. O parte din mine era acolo, lîngă ea. Maia era puțin și a mea. Mai aveam două zile, apoi totul se sfîrșea. În acea noapte s-a pornit o furtună cum numai la mare poți vedea. Suliți de aur sfîrtecau valurile care urlau deznădăjduite, izbind digurile și prăvălîndu-se peste plajă pînă sub geamurile noastre. Priveam înfiorat acel tablou fantastic, cînd, am văzut-o pe ea, fantomă albă, ireală, repezindu-se în întîmpinarea valurilor. Au doborît-o. S-a ridicat. Altele au acoperit-o. Aș fi vrut să fiu cu ea. Mi-era teamă. O teamă care îmi paralizase gîndurile și puterile. Am deschis geamul și-am strigat, pentru prima oară am avut curajul s-o strig, poate fiindcă eram sigur că era zadarnic, Maia ! Abia mi-am auzit glasul în vuietul acela drăcesc. S-a întors uimită. A ris în hohot. A pornit spre mine clătinîndu-se. Părul ud îi ascundea goliciunea pură a trupului. Pentru mine și-a ridicat brațele calde îndepărtînd șuvițele negre verzui și oferindu-mi-se în întreaga ei frumusețe I-am privit buzele. N-a mai avut timp. S-a prăbușit sub povara apelor înfuriate.

Tîrziu, cînd ochii-mi erau beți de neguri am auzit un murmur îndepărtat. Vorbeau trandafirii cei roșii...

DOMNIȚA VĂDUVA

Desprinși

Aș fi putut dori să mă aștepți
Acolo unde noaptea se încheagă
În scrîșnete de aripi și-ncăierări de voci,
Din prat de liliecI stirnit în fibre
Cînd gîndurile mele ce întreabă
Și ce răspund, amar se împreună
În putrede, ametitoare plante.
Aș fi putut dori să mă aștepți
Acolo unde drumurile toate
Spre altă lume ning, aș fi știut
Povara grea a singelui, risipa
Cheniărilor incendiindu-mi porii
S-o prăbușesc în cercul altei vieți.
Aș mai putea dori să mă aștepți
Pe cea din urmă treaptă-a lumii albe.
Desprinși apoi, în zbor de vis, mai tiravi,
Mai albi, să traversăm eterna zi
Spre cel din urmă început de moarte.

Ninsese

Ninsese mult, cînd am plecat privirea
Căzută-n singe înghețа în trepte.
Și n-am avut răgazul unei lacrimi
Răspuns la ruga ta, atît de-aproape
Ajunse fluviul, cu un val de sloiuri
M-ar fi putut culege. Cerul numai
Ardea chemări înalte peste vămi.
Și imi era atît de rău și bine...

ION TUDOR

Melancolie

Aștept ciudatul joc să mă-nconjoare,
În somn s-aud cîntatul lui Orfeu,
La portul cu corăbii visătoare
Eu cel chemat, s-aștept, s-aștept mereu.

Ciudatul ciine pironit în valuri
Înconjurat de peștii de argint
Imi face semn să las în urmă maluri :
Eu îi răspund că vin, dar știu că-l mint.

De-aș fi știut că drumul printre ape
De ierburi rele nu e năpădit,
Plecat de mult eram acolo
Și niciodată n-aș fi fost venit.

Adagio

Alergam din urmă caii
Printre verdele de grîu,
Cînd să-i prind, văzui că n-are
Mina mea, măcar un friu.

Alergam din urmă, fluturi,
Ei, cu mine, se jucau,
Cînd să-i prind pe-o floare albă,
Ei acolo nu erau.

Alergam din urmă peștii
Printre pietre nevăzuți,
Nu știam pe care mina
Să o-ntind. Erau prea mulți.

Alergam să prind o umbră,
Ea, naintea mea c-un pas,
Eu cu fuga mea înceată
Și în urma el rămas.

tineri autori

NICOLAE CREȚU

Nicolae Crețu s-a născut din acea spiță rară a poeților pentru care orice cînt nou este ultimul, pentru care orice bucurie este trăită cu intensitatea, cu fervoarea celei de pe urmă. Simplitatea, lipsa de ostentație a discursului său desfășurat amplu, aproape monoton, ne aduce aminte de rostirea axiomatică a legilor, și totuși nu vom găsi nimic din răceala imperativă a acestora. Nicolae Crețu își poruncește sieși cu un ton atît de cald, atît de intim, încît invocarea frecventă a mamei în poezia sa devine o invocare a mamei ce ne-a ocrotit și ne ocrotește pe toți în această lume.

Poezia simplă ce se naște din sine, departe de circul descurajant al vorbelor pestrițe, departe de metaforele de hîrtie colorată țipător și care trece de atîtea ori veșmîntul sacru al unui preot oficiind cine știe ce rit în, vai ! cine știe ce templu ; poezia aceasta simplă cere o uriașă concentrare, un efort artistic capabil să depășească toate complicațiile, subtilitățile și distorsiunile psihice anterioare. Rămînînd, personală, recognoscibilă în ton, ea trebuie să se rostească despre lucruri impersonale, universale. Pentru o astfel de revelație a omului poetul trebuie să studieze experiența umană. Experiența interioară a lui Nicolae Crețu (acum student la universitatea din București), așa cum ni se dezvăluie în poemele sale ciudate și blînde ni se pare a unui poet matur încă de pe acum. Să sperăm că-i va fi favorabilă poziția aștrilor !

Dan LAURENȚIU

A treia strigare a poetului

Tăcut și cu mîinile la spate te văd
depărtîndu-te. Și casa în spatele tău
țipînd ca o pasăre înaintea furtunii.
De s-ar dezveli din țărînă bătrînii profesori
acum de s-ar dezveli din țărînă
și cu crinii de aur în mîini
să-ți arate patria regelui Odiseu !

Dar tu le păstrezi doar o vagă imagine
și cărțile au rămas ferecate
în paduri. Și nu-ți mai amintești decît
de îngerii condamnați la carierele de
tămîie și citeodată
în nopțile de nesomn
bolovanul căzînd infernal sub antica Grecie.

Tăcut și cu mîinile la spate te văd
depărtîndu-te, în urma ta cheia
arde în ușă
și ochii tăi caută munții
ca pe niște domuri învăluite de taine.
Dar urechea ta nu mai pricepe vechile
cîntece.
Dar tu ai uitat
cum se copilărește ciinele în așteptarea
cinei.
Dar tu ai uitat
cum cad în apă icrele din
femeia peștelui.
Și ai uitat cum arată șarpele
încolăcit pe un psalm.

Tăcut și cu mîinile la spate te văd
depărtîndu-te. Dorm în țărînă bătrînii profesori
și fără ei cărțile sînt ferecate,
și fără ei fluturi de noapte
cară țărîna pe buze. Și
pelerini cît plopii de înalți
cîntă și beau lingă butoaie cu lacrimi
sufletul tău arde în flăcări
sufletul tău ca o fereastră bătută
în cuie.

Ai uitat că zăpezile sînt mai albe
decît unghiile morților
și mai întregi decît zeii din
orbitele lor.
Ai uitat cum se mănîncă
un trandafir.
Ai uitat cum se pioptănă o femeie
simbătă seara.
Ai uitat pe ce limbă poate vorbi
inorogul cu furnicile.
Și ai uitat cum se poate dormi lîngă o
creangă
de mirt ai uitat.

Și nici măcar nu-ți mai amintești care
este drumul întoarcerii.
Unul e drumul regelui.
Unul e drumul cerșetorului
Altul e drumul profetului
Altul e drumul pungașului
Altul e drumul la altul.

Și tu nu mai știi dacă-ai fost rege
sau cerșetor,
dacă-ai fost profet sau pungaș.
Acum te văd depărtîndu-te de casă
Și pelerini cît plopii de înalți
în fața ta lîngă butoaie cu lacrimi
cîntă și beau.

Cîntă dansează și beau.
Dans auster. Flăcări subțiri. Vîntul sunînd.
Înalt. Fără plîns,

În Elsinor nu se plînge. Amin

Tu, pleoapă a pleoapelor

Mamă cu vocea luminările îți cînt
acum cînd în genunchi e noapte
și de nimeni cimitirul păzit.
Tu care nouă luni m-ai păstrat neatins
de ochiul morții
tu iubita Tatălui meu
și culcuș magic de fluture Mie
tu asculți-l pe nevăzutul mire
ce ți-a tronat în pîntec
tu ascultă-mă căci eu te văd
stînd doar numai cu ochii închiși și
cu capul în piept.
Am văzut o albină zbătîndu-se-n prag și
trupul mi-a plîns și
scuturînd-o am lăsat-o să zboare.
Sînt împărăteasa, mama albinelor cînta ea
și mama albinelor îți va fi de
folos.
Tu mamă ar fi trebuit
să auzi cum trăgea sub aripi
cerul libertății.

Ajută-ne și-ți vom fi de folos. Așa
mi-au cîntat pe rînd mama peștilor rănită
de năvod, mama țînțarilor, mama
furnicilor.
Și le-am redat libertatea numai pe tine
mamă ochiul meu dulce
nu te pot ajuta.
Și mi-a cîntat o fecioară a
pămîntului : la-mă cu tine Fiu
al iubirii și-ți voi purta prunci cu plete
de aur.
Și am luat-o cu mine mamă Tu
învelișul meu muzical
și împreună cu Ea am coborît la
cina de taină.
Austeră era încăperea dar simțeam
dulcea suflare a Mirelui în preajma
focului sacru. Și glasul nevăzutului Miel
mamă
tu regină a plînsului l-am
auzit. Sărută-mă, trist mă ruga, sărută-mă o,
cîntărețule să-mi capăt chipul care mă
bîntuie. Nevăzut e ca și cum ai stringe o
rană în pumn. Nevăzut e o lentă moarte
divină. Sărută-mă o, cîntărețule
și pregătește-mi chipul pentru Muntele
suferinței.

Tu mamă pleoapă a pleoapelor tu
spațiu de borangic
înota în preajma mea Mielul cel
trist, cel nevăzut, Mielul de mirodenii, Mielul
de moarte, Mielul de rege.
Înota în preajma mea tu mamă iubita
Tatălui meu
implorîndu-mi sărutul.

Și sărutul nu l l-am dat.

Tu mamă tu somn al țărinii
ascultă-mi cîntarea ce mă înăbușă
și vîntul încîlcit între pletele mele
și candelele împotmolite în
cap.

Te las acum. În spatele meu,
se îngroapă Mielul tristă vertebră.
Te las acum. Îngrijorată m-așteaptă
mama pruncilor mei
nenăscuți.

Ilustrații de SABIN ȘTEFĂNUȚĂ

GABRIEL STĂNESCU

tărîm

Dacă tremurul acesta lăptos al cîmpului a însemnat destrămare nemiloasă de ape, dacă flacăra bobului a luminat o clipă amurgul, logodită în lutul milos, în rana aceasta să fie hărăzită ființa ochiului, în rana aceasta să se-ntoarcă oamenii și să fie destrămarea semnul marilor mutații, așa cum ziua urmează nopții și trupul urmează sufletului.

Aici vara păsări deschid fîntînile luminate în sine de secetă. Pașii se năruie în amestecul puternic de iarbă și lut, curgere a simțurilor către nemărginit, curgere mocnită în memorie.

Sunet ca de corn înflorește în auz. Femei somnoroase, amestec de ape și vînt și ispită duioasă. Foșnim. Ca-ntr-un alt pămînt aflăm mîngîierea.

Cîntă păsări. Aerul se încrețește în sine ca un meninge. O salcie fumegă în buza drumului. Griul suflă deasupra aur, supus rigorilor volburei.

Iubim rostuirea cea veche, călcîi stins ca o luminare în palme, țărm tîrziu legat între tuburi de trestii.

Trezit într-o biserică pustie sub răsuflarea ta albastrul curge, domnii coboară întorși în propriile tipare; descalecă timpurile cele vechi la hotarul nou.

Rugina florii se scutură cu mireasmă. Cuvîntul tremură, cerul se clatină, greierii îți adorm în tălpi.

Se-ntoarce copilăria și se așează cuminte în casa părintească mistuită în miros de fîn, pe o laviță, ca o pasăre blîndă.

Nimeni nu mai poate vorbi despre sine. E ca și cum o cețoasă neînțelegere îți încinge tîmpla.

Ochii se aprind jumătate în ierburi. Aici așteptări ploile și vînturile, amestec greu de copite și aripi de păsări, tainică ardere de fructe, ceas neîntors, margine de lume, trecere înceată a ochiului în nemărginit.

Firele albe ale poemului mustesc ca o colcăială de viermi, îți furnică carnea și-ți adoarme simțurile.

Ori, cîtă bucurie încape în gesturile acestea?...

MATEI GAVRIL

Rugă de iubire

Iubita mea mamă, iubita mea, du-mă,
— la-mă în brațele tale albastre de
humă —
Din cercul prea strîmt al acestui pămînt
În mijlocul cerului sfînt.

Iubitul meu înger, iubitul meu tată
Purpură pură împurpurată,
la-mă în brațele tale albastre de vis
Și mă coboară în paradis.

O, tu iubitul meu frate,
la-mă în brațele tale înlăcrimate
Și stinge-mi sufletul nemuritor
Cu un sărut de dor.

Mult prea iubita mea soră,
la-mă în brațele tale o oră
Și ține-mă strîns
Să mă satur de plîns.

TEODOR ANASTASIU

Pro domo

MOTTO
Vreunei credințe nu i-am fost ortodox
Sub tăceri nu mai pot să-nfrunzesc
FLORU MIHAESCU

Aud pasul meu deseori
Închis în vitralii rigide
Apoi pătrund printre ele
Într-o cameră obscură
A unei capcane reci
și măcar nu zăresc
Ghilotinarul
Să-l îmbrățișez
ca pe un frate.
Zăresc doar rugul rigid
Pe care visul meu se jertfește,
O, noaptea asta sacră
Măcar nu-mi lasă dorul viu,
Măcar el de m-ar mai vrea ;
și spasmul mă trezește
Cu ochii ieșiți din orbite
și numai beznă e-n beznă
și mișună strigoi în descînt.
Rugul să topească vitralii
să curg iarăși neființă
În ființa neprihănită.

Drumurile vîrstelor

Drumurile vîrstelor mele
Reflectate-n oglinzile
Pămîntului,
Se vor opri o dată-n glod
Lîngă tot aurul
Prizonier
Ca un fluture
Sub șapca unui școlar.

Apoi mă voi stringe
Ca un copil în scutec,
Ca un bulgăr de soare
Și poate n-o să am timp
Mai mult decît
Să mai sărut o dată
Viitorul copiilor mei.

UMANITĂȚI

Pasiune și patos

Pasiunile sînt și nu sînt elocvente. Desigur, pasiunea ta fiind o fixație, ești necontenit îndemnat să vorbești despre ea, să-i dai cuvînt. Dar pasiunea autentică nu este limbută. Dimpotrivă, există o pudoare a pasiunii care o face să se ascundă, să nu se arate oricînd și în fața oricui. Numai rupînd zăgazurile unei rușini firești ea irumpe. Patos-ul este pasiunea făcută verb.

Marii oratori — un Demostene, un Cicero, un Nicolae Iorga — au fost, fără îndoială, firi pasionale. Dar nici un orator nu-și exprimă direct pasiunea, fără ca măsura, stilul, forma, arta să nu interpună între trăirea pasiunii și exprimarea ei un filtru care să o decanteze pe cea dintîi, să protejeze virtuțile celei de-a doua. Pasiunea poate fi contagioasă prin înfățișarea ei imediată. Un proces al participării, al transmiterii simpatice are loc, în acest caz. Dar nici-o asemenea pasiune nu este durabilă. Ea nu e convingătoare. Se știe, de pildă, că primele cuvinte ale unui om care se plînge din pricina unei pierderi grave pot fi momentan impresionante, dar ele nu sînt decît exclamații ori vaiete banale. Rarcori povestirile celor care au trăit o proaspătă experiență capitală — pe front, în împrejurări-limită, în timpul marilor calamități — sînt altceva decît vagi mărturii în termeni obișnuiți, generali. Un îndrăgostit vorbind despre dragostea sa cu cuvintele cele mai spontane care se revarsă din prea-plinul pasiunii sale stîrnește în noi mai curînd un sentiment penibil, de jenă, ori o compătimire ca în fața unei răni deschise, dar niciodecum sentimentul participării la o pasiune similară. În chiar inima făptuirii iubite, el nu va trezi o emoție reciprocă decît atunci cînd ea este pregătită dinainte să primească afecțiunea care o întîmpină. Pentru ca o emoție să fie incitată de un cuvînt, prin cuvinte, acestea trebuie să fie **altceva** decît o expresie simplă și directă a pasiunii, o transpunere a ei într-un alt registru al elocinței. Repet, pasiunea adevărată e neprielnică pentru elocință deși prin natura ei, tinde să se comunice prin cuvînt. Un pasionat poate convinge, dar nu prin patosul exprimării imediate ci prin patosul mediat al expresiei artistice.

Expresia pasiunii nu este, așadar, identică cu pasiunea. Un actor care jucînd rolul unui gelos își va declara fioros ori patetic propriile suferințe din pricina preaumanei sale suferințe va fi, cu siguranță, fals în rolul său. Participarea la afectele personajului interpretat e un imperativ al artei actoricești, dar ea pretinde — ca o condiție prealabilă — punerea în paranteză a sentimentelor ori pasiunilor actorului din viața sa. Paiața care uită că e paiață și se joacă pe sine, omul real, va uita de rol și va risca — sub pretextul artei — să-și ucidă rivalul în dragoste. Tot astfel, poetului i se cere să-și suspende pe cît se poate trăirile subiective — să caute cum spune T. S. Eliot un „corelat obiectiv" al emoțiilor sale, să fie mai curînd poet decît om îndrăgostit în clipa în care compune o poezie de dragoste. Înseamnă această eliminarea pasiunilor din creația artistică ori din oratorie (aceasta din urmă fiind și ea o artă) ? Nu, desigur. Dar creația e animată de o pasiune care este aceea proprie ei — a încorporării artistice. O. pasiune a „formei" artistice trece înaintea oricăror alte pasiuni ale artistului. **Această** pasiune, nu aceea a amorului decide într-o poezie de dragoste. De fapt, pasiunile fiind subsumabile unei **ordini a iubirii (ordo amoris** într-o terminologie medievală), pasiunea formei este și ea o iubire ca și iubirea pentru o altă făptură umană. Însă nici această pasiune a formei nu trebuie să se manifeste pe sine, prea direct, într-o creație artistică. Exprimîndu-se pe sine, etalîndu-se fără rușine ea dă naștere, operelor reci, formaliste, ale virtuoșilor care se complac în voluptățile formei estetice căutate de dragul formei.

Patosul e așadar, pasiunea făcută verb ori gest, printr-o decantare a pasiunii însăși, printr-o punere a ei în paranteză. Oamenii au, în general, oroare de scenele în care patima se „dă în spectacol". Pasiunea „dezlănțuită" înfricoșează ori inhibă exaltă prin contagiune maladivă ori îngheață. Dar, cum prea judicios remarcă Alain, într-unul din paragrafele suitei sale de reflexii, **Un sistem al artelor frumoase** : „Mulțimea este mai greu emoționată de o femeie care plînge, decît de un timbru care declamă". E adevărat că fraza aceasta e rostită de un francez, fiul unui popor în care arta oratoriei a fost și este la mare cinste. Un german, mai dispus cedării în fața ispitelor oferite de un spectacol exaltant decît în fața cuvîntului bine cîntărit și măsurat, poate n-ar fi făcut o asemenea declarație. Apartenența noastră la latina gîntă ne înclină să acordăm lui Alain — asentimentul nostru. Într-adevăr, patosul este artă, deci **joc** al pasiunii. Oratorul va uza de patos, drămuindu-și cu iscusință pasiunea, filtrînd afectele prin inteligență. Numai patos-ul unit cu logos-ul **convinge** și reține. Antoniu i-a înflăcărat pe cetățenii Romei, arătîndu-le leșul lui Cezar dar mai curînd convingîndu-i de excelența intențiilor și acțiunilor marelui bărbat care fusese ucis precum și de mîrșăvia ucigașilor săi. După cum actorul adevărat nu plînge cu lacrămile durerii **sale**, ci ale personajului **său** cu care se identifică, tot astfel oratorul adevărat se ridică în clipa vorbirii deasupra propriilor sale afecte. Numai maniacii, posedații, robii propriilor trăiri au impudoarea patimilor lor. Adevăratul pasionat se ridică deasupra propriei sale pasiuni și și-o obiectivează în clipa exprimării ei. Patos-ul implică reținere, pudoare.

Spuneam, însă, că el este artă, deci joc. Într-adevăr, exprimarea pasiunii, pretinde o oarecare comedie a ei. Oratorul e intrucitva un comediant, un actor care inventează — pentru a o expune — o aparență a pasiunii, un substitut oratoric al ei, o mască verbală, care e mai convingătoare decît pasiunea însăși. De ce ? Pentru că, în comunicarea verbală, simbolul e mai pregnant pentru spiritul uman decît însăși realitatea afectivă pe care o reprezintă.

Patos-ul înseamnă, deci, a refula pasiunea pentru a o face comunicabilă. Pasiunea trebuie să se învingă pe sine pentru a învinge (ori a convinge) pe alții. „O pasiune nu se poate niciodată exprima și defini decît prin luptă și printr-un fel de victorie asupra ta însăți, căci ea duce în mod natural la agitație și strigăte" (Alain). O pasiune care nu se învinge pe sine, se degradează, se denaturează, se demite prin declararea ei elocventă. Alain greșește atunci cînd consideră că elocința și comedia „purifică" pasiunile. Aceasta ar putea fi adevărat în ce privește patimile. Dar și în acest caz, cuvîntul frumos nu poate înnobila ori „purifica" un fapt ignobil. Elogiul nebuniei, al beției ,pot fi ironic-adevărate, ele nu implică reabilitarea unor stări paroxistice, unor patimi. Iar indignarea, ironia, disprețul pe care Alain le consideră pasiuni „purificate" prin oratorie, nu sînt — în înțelesul pe care-l dăm cuvîntului pasiune — decît emoții ori umori ale intelectului. Patos-ul nu e indignare, minie, ură, iubire îngăduită ci indignare, ură, iubire stăpînită. Pasiunea melomanului nu se exprimă prin exclamații „pasionate" ci prin creație ori contemplare activă a unor opere muzicale.

Pateticul e o valoare (ori un complex de valori) estetice. O artă poate fi patetică, sau ironică, sau tragică... Elocința este patetică ori nu mai e elocință. Primejdia care o pîndește, însă, necontenit este aceea a unui fals patos. Nu e îndeajuns ca indignarea, ironia sau disprețul să-și dea frîu liber în vorbire pentru ca aceasta să dobîndească un patos oratoric. De asemenea, știm, de la Maiorescu încoace, că adevăraților oratori sînt puțini, că ei sînt înconjurați de un număr mult mai mare de „retori" și de o pletoră de „limbuți". „Retorica" ori „limbuția" pasionată a compromis oratoria. Aceasta nu trebuie să fie o declamație pasională. Elocința convinge numai prin patosul decantat al argumentelor — fie că acestea sînt idei ori afecte. E nevoie, în oratoria posională, de multă simplitate, de sinceritate. Desigur, nu de o sinceritate naivă ci de una artistic simulată, reflectată.

Nu-l putem urma pe Alain care exagerează, firește, atunci cînd afirmă că : „elocința a învățat pe oameni toate pasiunile nobile". Dar patosul autentic poate fi o școală a pasiunilor. Acestea conving atunci cînd sînt decantate, cînd trec în faptă ori în cuvînt. O operă de artă e rezultatul unei pasiuni creatoare. Ea convinge estetic și etic ori prin adevărul ei artistic. Tot astfel, o declarație pasională convinge prin patosul ei, cu o singură condiție, esențială : să nu se mulțumească să exprime doar pasiunea originară ci și una subsidiară, aceea a formei expresive. Dacă patos-ul înform trădează pasiunea, patosul artistic o exaltă.

Nicolae BALOTĂ

ȘTEFAN AGOPIAN

ploi calde

Dimineața începu mohorîtă, norii se tîrau greoi pe deasupra dealurilor despădurite, era o lumină cenușie de început de zi fără soare, poate să fi fost ora patru dimineața cînd trei mogîldețe începură să se miște undeva în depărtare, coborînd un deal pentru a ajunge la firul apei. Dispăreau pentru o vreme după tufele dese, pentru a apare din nou, trei oameni tîrîndu-se cine știe pentru ce spre firul apei. Aproape că nu se distingeau în hainele lor cenușii și trebuia să fii atent pentru a-i observa, sau pentru a nu-i pierde din privire. Era o liniște ciudată, nu cînta nici o pasăre, numai norii aceia greoi înțepeniseră pe cer parcă pentru totdeauna.

Îi privea cum se apropie, erau încă departe, niște mogîldețe mișcîndu-se dezordonat parcă, încremenise cu mîna în păr, pregătindu-se să-și adune șuvițele răzlețe și mîna cealaltă în drum spre agrafele, părea o statuie cu privirea pierdută în depărtare. Sînt soldați își spune și fără să știe de ce se bucură, rămăsese mai departe în poziția aceea de contemplare, cu gîndurile aiurea, bucurîndu-se numai așa în neștire sînt soldați, numai cuvintele astea singure, răzlețe printre celelalte cuvinte și gînduri, deajuns pentru a-i produce acea stare în nici un fel motivată. Fiindcă cuvintele astea ar fi trebuit s-o neliniștească, s-o sperie chiar, dar nu, ea se bucura la gîndul că oamenii aceia sînt soldați, că mogîldețele acelea aproape pierdute în cenușiul din jur sînt soldați.

Ar trebui să-i anunț pe ceilalți, își spuse, apoi, fără a ști de ce, renunță și continuă să privească.

„E O CASĂ, AR TREBUI SĂ LE SPUN TOTUȘI ȘI CRED CĂ E ȘI O FEMEIE CARE NE PRIVEȘTE. DE FAPT NU ȘTIU DACĂ E O FEMEIE, AȘ VREA SĂ FIE AȘA, S-AR PUTEA SĂ FIE O FEMEIE". Nu-i anunță pe ceilalți care-și vedeau liniștiți de treburi prin apropiere. Și deodată se întoarse și intră în casă.

„A DISPĂRUT, POATE CĂ E O FEMEIE. ÎN ORICE CAZ E O CASĂ ÎN CARE VOM PUTEA".

— Maria !

Vocea răsună slabă, era o voce de femeie bătrînă care se strecura prin odăi aproape nebăgată în seamă.

„SÎNT NIȘTE SOLDAȚI CARE VIN ÎNCOACE, MĂ BUCUR FĂRĂ SĂ ȘTIU DE CE, DAR AȘA O SĂ SE TERMINE. DUMNEZEU ȘTIE CE O SĂ SE TERMINE DAR PRESIMT".

— Da, mamă !

Se apropie de patul în care era o femeie bătrînă și privi pe lîngă ea.

— Da, mamă !

„AJUT-O DOAMNE PE FATA ASTA, ÎNTR-O ZI, S-A ÎNTÎMPLAT IAR CEVA, PETRU E FIUL MEU, DAR EU O ÎNȚELEG PE FATA ASTA, E NEBUNĂ ȘI SINGURĂ".

— Maria !

„AR TREBUI TOTUȘI SĂ LE SPUN, N-AU VĂZUT ÎNCĂ NIMIC, DAR NU ȘTIU DE CE NU-MI VINE SĂ LE SPUN. ÎNTR-UN FEL TREBUIE SĂ SE TERMINE ODATĂ POVESTEA ASTA ȘI POATE ACUM O SĂ SE TERMINE. DE CE NU S-AR TERMINA ACUM ? E O CASĂ ȘI A FOST ȘI O FEMEIE".

— Da mamă !

„ERAU TREI SOLDAȚI CARE VENEAU ÎNCOACE ȘI EU M-AM BUCURAT".

„MĂ BUCUR ȘI NU LE-AM SPUS NIMIC ȘI ACUM MĂ CHEAMĂ ȘI ARE SĂ MĂ ÎNTREBE. DAR N-O SĂ-I SPUN NIMIC NICI EI, N-AM SĂ LE SPUN NIMIC. ASTA VA FI SECRETUL MEU. EU I-AM VĂZUT PRIMA".

— Maria !

„AU S-O VADĂ, SIGUR CĂ DA, AU S-O VADĂ ȘI SINGURI ȘI AU SĂ SE BUCURE ȘI AU SĂ-MI SPUNĂ ȘI MIE ȘI O SĂ NE BUCURĂM ÎMPREUNĂ ȘI O SĂ NE APROPIEM DE CASĂ ȘI O SĂ INTRĂM ȘI O SĂ FACEM BAIE ȘI O SĂ MÎNCĂM ȘI O SĂ NE CULCĂM ȘI POATE".

„FATA ASTA VA MURI ÎNTR-O ZI, SAU VA PLECA DE AICI, SAU SE VA ÎNTÎMPLA CEVA ȘI MAI RĂU, NU ȘTIU CE. DAR PRESIMT. PETRU E FIUL MEU, DAR EU O ÎNȚELEG PE FATA ASTA ȘI MI-E FRICĂ ÎMPREUNĂ CU EA".

Norii stăteau nemișcați, greoi, amenințători, dealurile erau despădurite, riul se revărsase și inundase drumul, în valea aceasta casa era singură și în ea ființa oameni așteptau să se întîmple ceva. Peste zece minute va începe ploaia și ei vor zări casa și vor porni mohoriți spre ea și poate plictisiți. Acum e încă liniște. Doar trei oameni se apropie de o casă izolată undeva într-o vale. Era tăcerea prevestitoare de ploaie.

— Da, mamă !

Se apropie de patul bătrînei și privi undeva alături.

„DA, DA, EI HABAR N-AU, DAR EU MĂ BUCUR, SÎNT TREI SOLDAȚI CARE VIN ÎNCOACE ȘI EU MĂ BUCUR FĂRĂ SĂ ȘTIU DE CE, MĂ BUCUR NUMAI, E SECRETUL MEU".

„AR TREBUI SĂ MĂ BUCUR, E O CASĂ IZOLATĂ, VOM PUTEA STA CÎTEVA ZILE, SĂ SPERĂM CĂ TOTUL VA FI BINE, E ȘI O FEMEIE ACOLO PESTE PUTIN TIMP VOR VEDEA ȘI EI CASA ȘI ÎMI VOR SPUNE. VA TREBUI SĂ MĂ BUCUR ALĂTURI DE EI".

„ȘI FATA ASTA ÎNTR-O ZI".

Începu să se roage cu o voce înecată, nu era o rugăciune anume și fața i se lumină cînd spuse amin și făcu o cruce mare.

— Maria !

„NU ȘTIE, NIMENI NU ȘTIE, E SECRETUL MEU. POT SĂ MĂ BUCUR ÎN LINIȘTE DE EL, DAR VOR AFLA ȘI EI ȘI ATUNCI VOI FI DIN NOU SINGURĂ. AR TREBUI SĂ-MI FIE FRICĂ. ÎNTR-O ZI ÎNSĂ AM SĂ-L OMOR ȘI TOTUL SE VA TERMINA. MĂ BUCUR FIINDCĂ POATE AU SĂ-L OMOARE EI. AM SĂ-I ROG S-O FACĂ. SĂ NE OMOARE PE TOȚI ȘI SĂ PLECE. EI SÎNT SOLDAȚI".

Stătea cu privirea pierdută, nu auzea cuvintele bătrînei, se gîndea numai cum soldații aceia îi vor omorî și se bucura. O șuviță de păr îi alunecase pe frunte și îi dădea un aer trist.

„FATA ASTA E NEBUNĂ, PETRU E FIUL MEU, DAR O ÎNȚELEG, E FRUMOASĂ AȘA CUM STĂ ACUM CU PRIVIREA PIERDUTĂ, E FOARTE FRUMOASĂ CHIAR, DAR PRESIMT CĂ NU SE VA ÎNTÎMPLA NIMIC BUN. AR TREBUI SĂ ÎNTR-O ZI ȘI SĂ NU MAI ȘTIU NIMIC".

Se gîndea, mergea și se gîndea fără să bage de seamă că ajunseseră destul de aproape de casa aceea, că ei o observaseră deja și că poate cuvintele lor pe care nu le-a auzit se refereau la casa aceea și la situația lor și poate la ploaie, sau la altceva. Habar n-avea. Se gîndea numai, că nu se va întîmpla nimic bun în casa aceea, cu femeia aceea pe care numai el o zărise și se gîndea la o soluție și moartea i se părea singura soluție de care.

„DAR EI VOR VENI AICI ȘI VOR, SÎNT SIGURĂ CĂ VOR VENI AICI ȘI-L VOR OMORÎ. TREBUIE SĂ FACĂ ASTA, SAU DACĂ NU O VOR FACE EI O VOI FACE EU, PREZENȚA LOR E DE AJUNS".

— Da mamă !

— S-a întîmplat ceva nu-i așa ? Pari speriată. Spune-mi !

— Nu mamă, nu s-a întîmplat nimic.

Atunci a izbucnit ploaia și ei au luat-o la fugă spre casa aceea în care credeau că vor găsi adăpost și pace și liniște.

Și de fapt nu se întîmplase într-adevăr nimic. Doar trei bărbați îmbrăcați în niște uniforme cenușii se îndreptă spre o casă pierdută undeva într-o vale și poate că ploua. În casă sînt două femei care se privesc și tac. Una e bătrînă și paralizată de multă vreme, cealaltă n-a împlinit nici optsprezece ani, e aproape un copil, sau pare aproape un copil, sau are mai mult de optsprezece ani și pare de optsprezece ani, dumnezeu știe.

„PLOUĂ ȘI FUGIM SPRE CASĂ, DUMNEZEU ȘTIE CE NE AȘTEAPTĂ ÎN EA, MAI AVEM CÎTIVA PAȘI ȘI VOM PĂTRUNDE PRIN GAURA ACEEA NEAGRĂ CARE PROBABIL E UȘA ȘI ÎNĂUNTRU VA FI USCAT ȘI CALD ȘI VOM MÎNCA ȘI NE VOM ODIHNI ȘI POATE CĂ ACUM ASTA E PRINCIPALUL".

— Nu, nu s-a întîmplat nimic.

Atunci brusc a izbucnit ploaia și ei o luară la fugă spre casă.

„A ÎNCEPUT PLOAIA, MAI E PUȚIN ȘI LE VOI AUZI PAȘII, LE VOM AUZI PAȘII ȘI VOR INTRA ÎN CASĂ ȘI ATUNCI TOTUL VA FI BINE".

Și cînd va izbucni ploaia ei vor zări casa și se vor îndrepta hotărîți spre ea convinși că acolo.

Și atunci izbucni ploaia.

ARTE

TEATRU

„Neînţelegerea“

Caligula își asumase cruda misiune de a le demonstra oamenilor că toți sînt vinovați și de a-i pedepsi. Eroinele din „Neînțelegerea“ doresc să strîngă bani mulți și să părăsească meleagurile „fără orizont“. Caligula năzuia să aibă luna de pe cer. Imposibilul în cea de-a doua piesă e să te miști dincolo de orizont. Mama și Martha sînt niște criminale, care realizează în mic universul monstruos al lui Caligula. Necunoscutul care vine la han și va fi ucis se dovedește a fi fiul, respectiv, fratele lor. Ca și în tragedia cealaltă, „a ucide nu-i soluția“. Crima se întoarce asupra făptașilor. Greșeala lui Jan, străinul care-și revede casa părintească, e de a nu spune „eu sînt“. Prin el, Camus vrea să sugereze că într-o lume absurdă orice mică reîntoarcere în candoare, orice sentiment pur, dragostea filială, dorul de casă, funcționează după principiul unei capcane și totul se transformă într-o farsă tragică. Neînțelegerea e, am putea spune, de partea ambelor tabere. În primul rînd, Jan e vinovat că nu cunoaște lumea și își permite luxul unui joc al fiului risipitor. Mama și sora nu-l recunosc la propriu, iuțeala de mînă le joacă festa. Apele riului care se umflă sînt un stimul pavlovian, le îndeamnă să săvîrșească fapta și să arunce trupul. Mama e însă sleită de atîta omor, vrea să se lase de „rele“, ca și cînd te-ai putea lăsa de fumat. Își dă seama că, totuși, cinstea nu poate fi mereu amînată, însă e victima inerției. Martha, în schimb — tînără, puternică, setoasă de viață și moarte. Pasiunea ei pentru mare și pentru țările soarelui, ar părea să exolice și una și alta. De ce urăște ea atît de mult lumea? De ce urăsc eroii lui Camus atît de mult lumea? Ei descoperă, zice-se, absurdul morții și toate reperele se dărîmă și li se pare că o comite ei însiși crima, nu mai e o crimă și doar o intervenție, „un brînci ușor prin care pui capăt unor vieți necunoscute“.

Eroii lui Camus trăiesc pe un pămînt ca o minge desumflată. Pe un pămînt sleit de iubire ca o țiță fleșcăită. Aerul lor din plămîni nu mai e capabil să mai umfle nici o stea pe firmament. Ei înșiși se sufocă, nu se simt în largul lor în lume, sînt stingheri „străini“, lumea aceasta nu-i casa lor. Le sar ochii de jale. Le crapă buza după un omor, s-ar sinucide din primele pagini dacă ar fi lăsați. Neglijențele pocnesc cu naturalețea floricelelor de porumb pe plită. „Caligula“ „Neînțelegerea“ sînu — s-a mai observat — sub semnul „Crimei și pedepsei“. În mîna acestor eroi nevolnici ai lui Camus strălucește bardaua lui Raskolnikov, sau pe gîtul lor cu vene umflate, trădînd o tensiune ridicată, cade bardaua lui Raskolnikov. E, de fapt, o **neînțelegere**, vor să spună ei, toate astea se întîmplă dintr-o neînțelegere. Oamenii nu-s făcuți spre a fi fericiți. Pămîntul nu era făcut spre a fi locașul iubirii și înfrățirii între oameni. Brr! Îți se face pielea de găină sub soare. S-ar părea că mama a dibuit spre sfîrșitul piesei, un sens: „cînd o mamă nu-i în stare să-și recunoască fiul, înseamnă că și-a isprăvit menirea pe pămînt“. Pentru că: „pe pămîntul acesta unde nimic nu e sigur există niște certitudini ca dragostea mamei pentru fiul ei“. Sînt semne aici de înnoire în teatrul lui Camus, de trecere spre o zonă mai eroică (deși piesele vor fi mai slabe). Semnalăm deocamdată caracterul oarecum comun al celor două drame analizate pînă acum.

„Neînțelegerea“ adîncește tragedia tiranului Romei sau, dacă vreți, e o celulă a conștiinței acestuia, văzută la lupă. Formal amîndouă operele au aerul unui joc de nebuni, declanșînd un soi de polițism superior, cu o rădăcină în faptul divers antic ori modern și cu alta în Dostoievski. „Neînțelegerea“ are cursivitate. Cursivitatea riului care se umflă, cerînd în valurile înșoșumate trup omenesc; acest fluviu negru care își iese din albie — ține loc, pînă una-alta, și de **apă curentă**.

Marin SORESCU

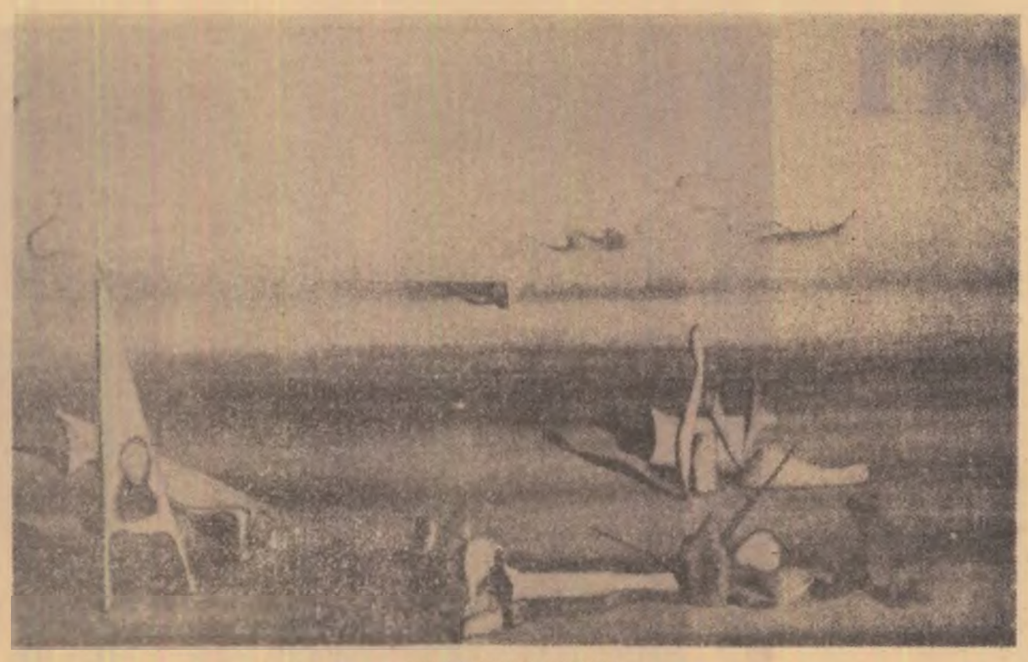

YVES TANGUY : FRAGILE
(Expoziția de artă suprarealistă de la Bordeaux)

revista străină

● **LITTÉRATURE CHINOISE** (nr. 2, a.c.). Cuprinde poezie, proză, reportaje, note artistice, cronici. Se publică de asemeni integral libretul operei **Cha-kia-pang** însoțit de fotografii luate în cursul reprezentării spectacolului (la opera din Pekin) precum și o cronică detaliată a spectacolului. Opera, care se bucură la Pekin ca și la Shanghai de mult succes, evocă un episod al luptei poporului chinez împotriva cotropitorilor japonezi.

● **PRISMA** (nr. 3, a.c.). Din inițiativa unei mici galerii de artă müncheneze și cu sprijinul editurii F. Bruckmann (cunoscută de peste un secol pentru realizările ei în domeniul reproducerii de artă) a fost organizată o „competiție preolimpică“ avînd drept scop realizarea unei serii de afișe și gravuri destinate să popularizeze pe plan mondial jocurile olimpice din 1972. Lucrările intrate în competiție poartă semnături prestigioase. Victor Vasarely, Chilida, Pierre Soulage, Kitaj, Allen Jones, Oskar Kokoschka etc.

● O aniversare mai puțin obișnuită — 150 ani de la „descoperirea muzicuței“. Inventatorul ei pare să fie constructorul de instrumente muzicale, Christian Friedrich Ludwig Buschmann din Berlin. Strămoșul muzicuței — mundăolina — este străvechiul instrument chinezesc „sheng“ inventat, potrivit legendei, acum 2 800 ani de împăratul Huangdi. Primul „sheng“ ar fi fost adus în Europa de către Marco Polo. Printre iubitorii „celebri“ ai acestui instrument s-au numărat împăratul Franz Joseph al Austriei, regele Suediei Gustav V, președinții S.U.A. Lincoln, Hoover, Eisenhower și, mai recent, cosmonautul Walter Schirra care în decembrie 1966 ia pe ascuns cu sine în nava spațială „Gemini 6“ o muzicuță cu ajutorul căreia va cînta (spre surprinderea Huston-ului) melodia „Jingle Bells“.

● **L'EXPRESS** (10—16 mai, a.c.). **Un anotimp în infern** este titlul filmului pe care îl pregătește regizorul italian Nino Risi după viața lui Arthur Rimbaud. E un subiect la care au rîvnit mulți regizori printre care și Visconti. Rolul principal a fost încredințat actorului englez Terence Stampe (cunoscut din **Teorema**); cel al lui Verlaine, lui Jean-Claude Brialy. Se spune că echipa de filmare a rămas foarte impresionată de micul oraș Harar (situat la 417 km de Addis-Abeba) unde s-a stabilit poetul. Brialy declară: „Harar este cheia lui Rimbaud. Văzînd oamenii, culorile, peisajul înțelegi de ce le dorea atît. **Iluminările** sînt o viziune profetică a Harar-ului“.

● Selecția săptămînală a publicației privind filmele care rulează la Paris menționează printre altele și filmul românesc **Reconstituirea** în regia lui Lucian Pintilie. Se apreciază că pelicula lui Pintilie este „o operă care reține atenția din toate punctele de vedere... Imaginile sale, banda sonoră fac dovada puternicei personalități“ a regizorului.

● **LE MONDE** (7 mai, a.c.). „Așteptată de mai bine de cinci ani, cartea lui Sartre despre Flaubert urmează să apară în librării chiar în cursul acestei luni. Intitulată **Idiotul familiei** cartea numără două volume (cu un total de peste 2 000 pagini) și se pare că nu e vorba decît de un început. În ultima pagină autorul anunță pregătirea altor lucrări indispensabile înțelegerii „răului lui Flaubert“. Este vorba de un studiu asupra Franței burgheze de sub Louis-Philippe și a mișcării artistice din 1850 precum și de o „recitire“ a **Doamnei Bovary.**

● „Franța nu-și cunoaște poeții contemporani“ — este concluzia la care au ajuns mai mulți specialiști în materie și, totodată, subiectul cuietului **Poesie 71** cuprins în paginile publicației. Găsim, în acest caiet: o panoramă a poeziei franceze de azi întocmită de Jean Bersani și Bruno Sorcier, poeme ale unor autori tineri, un „caiet de doleanțe“ întocmit de Marc Alyn privind condițiile dificile de muncă și posibilitățile minime de publicare ale poeților contemporani francezi.

● **LES NOUVELLES LITTERAIRES** (22 apr., a.c.). Într-un interviu luat de Pierre Lhoste lui Paul Morand: P. L.: „Și-acum vă propun cîteva cuvinte și cîteva nume așezate într-o ordine aleasă întrebîndu-vă ce evocă pentru dv. fiecare din ele. Normandia? M.: **Meri în floare.** Automobilul? M.: **Imobilitatea.** Jean Cocteau? M.: **Cineva care aleargă înaintea locomotivei de teamă că nu e în tren.** Calul? M.: **Un animal la care visez dar pe care nu mă urc.** Dicționarul Academiei franceze? M.: **Le travail amusant de jeudi.** Cinematograful? M.: **Piinea cotidiană.** Academia franceză? M.: **Cel mai agreabil dintre cluburi.** Sainte John Perse? M.: **Deșertul Gobi.** Veneția? M.: **Gallimard.**

● La 14 mai s-a deschis în Anglia, la Universitatea din Reading, o expoziție dedicată scriitorului Samuel Beckett. Expoziția cuprinde manuscrise, ediții originale și rare, traduceri, lucrări critice, fotografii, programe și afișe de teatru, desene. În săptămîna inaugurării au fost programate și alte manifestații precum: un colocviu prezidat de Martin Esslin (cu participarea lui J.-L. Barrault, John Calder) o seară de teatru, două conferințe, o seară consacrată filmului și înregistrărilor.

● În Italia, lectura și analiza presei fac acum parte din programul de studii în cinci sute școli secundare. Astfel, la Torino, programul de învățămînt prevede două ore pe săptămînă consacrate informației, ore în cadrul cărora, diferite grupe de elevi citesc și studiază concomitent șase publicații.

u. v. z.

MUZICA

Hrisoave

Chiar acela pe care vechimea nu îl impresionează din principiu și nu vibrează în fața unor foi îngălbenite înainte de a gusta și vreo altă calitate decît sacul greu de ani ce-l poartă nu poate să nu fie înfiorat pătrunzînd în monumentul de atmosfera care este vila și muzeul de artă feudală Dumitra Minovici. Este tesne de înțeles în ce grad aceasta ambianță muzeală de înaltă calitate influențează plăcerea contactului cu recentul grupaj de manuscrise muzicale expus acum în nobila sa ținută.

Cele 23 de piese (mică parte din ceea ce posedă Academia în materie și poate că o sporită abundență nu ar fi dăunat) au fost alese cu prisosință și dragoste, prețuindu-se valoarea lor documentară și artistică, precum și splendidul aspect grafic. Ele rezumă istoria scrisului muzical pe teritoriul carpato-dunărean de-a lungul a șase secole, tocmai acelea mai puțin cunoscute, mai absente din informațiile nu numai ale amatorilor dar și ale specialiștilor muzicieni. Și nu putem uimi de cunoașterea vechii muzici românești fără a elogia o dată în plus, neobosita osîrdie a părintelui Ioan D. Petrescu, mare bizantinolog, adevărat fondator al acestei ramuri muzicale.

Dacă ar fi să clasificăm exponatele, ele s-ar orîndui în laice și religioase. Cele laice, mai tinere, poartă incantatoare titluri precum „Irmoase veselitoare ce se cînta pre la mese“ sau „Iarăși irmoase vesele ce se cîntă după masă“ (după cum se vede, veselia este din vechi glăsuită cu umplerea tubului digestiv) titluri care singure ne vorbesc despre ceea ce putem găsi între filele patinate, despre savoarea balcanică a muzicii despre concepția orientală a artei care ajută organismul în împlinirea funcțiilor sale vitale.

Manuscrisele religioase au altă greutate, numerică și calitativă, fiind păstrătoarele unei muzici valoroasă prin sine, nu numai prin vechime, a unor modele de gîndire teoretică și artistică de importanță pentru istoria culturii noastre. Găsim aici lucrări catolice, scrise în latina medievală de pe pămîntul transilvan, lucrări de rit bizantin sau slavon în limbile greacă și respectiv slavonă și chiar prime traduceri ale textelor cultice în românește.

Aceste multiple influențe își găsesc reflectarea în notațiile diferite. În majoritatea lor, manuscrisele sînt consemnate după sistemul lui Ioan Cucuzel, mare reformator bizantin (sec. XII), cel ce a introdus în cîntarea de pe acele meleaguri lucrarea în scris a durcței notelor, cam în timpul cînd, și în muzica apusului, necesitățile de polifonie determinau introducerea notației ritmice.

Alături de producțiile destinate a fi folosite în chiar serviciul religios, deosebit de interesante sînt lucrările de început ale teoriei și dinactici noastre muzicale cum sînt: „Teorie a sistemei muzicale cucuzeliene“ cu complicate scheme și desene, rezumatoare grafice ale concepțiilor lui Cucuzel sau „Obihodnic“-ul (manual de învățătură a notelor muzicale).

Pentru calitățile artistice deosebite, amintim „Psaltichia românească“ a lui Filotheu sin Agăi Jipei din care un fragment a fost interpretat la nu prea îndepărtatul concert al formației „Grup 3+“ și am putut astfel să ne convingem de utilitatea și bucuria estetică a interpretării unei astfel de partituri.

La valoarea muzicală intrinsecă și la cea istorică se adaugă valoarea plastică, materialele fiind împodobite cu alese ornamente și desene biblice, mărturie a gustului și înaltei valori a artei noastre monahale. Poate că această expoziție va suscita mai mult interesul specialiștilor, va dinamiza cercetarea și executarea unor veritabile capodopere, pentru că într-un moment cînd „Învățăturile lui Neagoe Basarab“ sînt best-seller, cercetarea muzicologică paleografică se găsește mult în urma celei literare.

Costin CAZABAN

FILM

Nu mă-nvăța pe mine cum se jefuiește o bancă!

Începînd cu acest număr, cititorii care agreează impertinențele glumețe rostite de noi la adresa celei mai tinere, dintre cum ar veni, : arte (o puștoaică de 70 de ani!), și a căror grațioasă îngrijorare pentru absența noastră ne-a mișcat, pot să se liniștească: după o călătorie prin țară, pentru care nu e cazul să fim invrăjbiați, ne întoarcem din nou la statornicia cunoscută. Mulțumindu-i interjmarului, iată-ne iar cu ochii țintă spre ecran și cu urechile filfîind prin sală. Recunoaștem că ne-a fost efectiv dor să mai luăm o gură din a șaptea artă...

Firește, nu ne-am repezit chiar de la început la vreo producție istovitoare, din cele lăudate de specialiști drept noi pași stilistici ai filmului — vine și rîndul acelora — ci am intrat cu drag la un splendid western, **Butch Cassidy și Sundance Kid.** Afară bîntuiau o mulțime de grade peste zero (e lesne de închipuit cu cîtă tragere de inimă intri într-o sală de cinema pe asemenea vreme), doi adolescenți care știau bine filmul pe dinafară se îmbrînceau pe lîngă noi gata să ne dea grămadă cu tot rîndul de scaune. Dar n-avea importanță, cele cîteva premii Oscar lipite pe corpul peliculei, avizul unor prieteni, ne atițaseră curiozitatea într-atît încît am fi suportat în preajmă și o sobă încinsă. (**A propos** de cei care văd de mai multe ori filmele, se spune că în cutare oraș tinerii derbedei vînzători de bilete cu suprapreț la producții polițiste au inventat un procedeu de desfacere extraordinar: în timp ce tu stai la coadă, șmecherul ți se alătură și-ți șuieră cu o voce gravă: „Dacă nu iei bilet de la mine, îți spun imediat **cine este criminalul!**“).

Butch Cassidy și Sundance Kid este unul dintre cele mai bune westernuri din cîte au rulat la noi. Nu știi ce să admiri mai mult: firul limpede al poveștii, tragice și fermecătorcomice în același timp, interpretarea nuanțată a celor trei starurui (Paul Newman, Robert Redford, Margaret Ross), lecția de operatorie extraordinară, muzica, umorul. Cei doi eroi sînt similari voinicilor notorii din baladele noastre, cu deosebirea că ei jefuiesc fără altruism (nu dau sărăcilor ceea ce au luat de la bogați, preferind să cheltuie personal). Altminteri, evită violența, nu ucid decît pentru a-și apăra viața (și este splendid momentul înfruntării dintre ei și bandiții bolivieni — filmat magistral — în care Butch și Kid sînt obligați să-i suprime pe bieții, fioroșii, amatori), preferă soluții bazate pe inteligență. În tot ceea ce fac ei se constată o dezinvoltură nemaipomenită, ei sînt niște „meseriași“ de înaltă calificare, cu mult spirit de inițiativă, a căror muncă inspirată nu este, prin forța lucrurilor, apreciată.

Mai mult, Butch și Kid știu să evalueze meritele adversarilor. Urmăriți de o echipă bine pusă la punct, eroii se întreabă cu toată considerația: „Cine-or fi băieții ăștia, domnule?, găsindu-i, fără ezitare, drept extraordinari. Toate stratagemele lor eșuează, nu reușesc să rupă contactul cu urmăritorii: „Cine-or fi băieții ăștia?“.

Călătoria de plăcere în Bolivia poate fi numită: visul curat al unui gangster. Pentru Butch și Kid este o joacă de copii să prade băncile boliviene, în cele mai ingenioase moduri. E o luptă inegală, amuzantă. În paralel, tot mai puternic se aude melodia morții apropiate. Nici-o șansă nu le rămîne simpaticilor voinici, fiecare „victorie“ a lor le apropie sfîrșitul, orice încercare de a intra în legalitate e sortită eșecului și aceasta tocmai din vina extraordinarei lor calificări. În inactivitate devin morocănoși, certăreți, doar spargerea unei bănci le mai descrețește frunțile.

Finalul e de un haz amar, cei doi fiind practic executați de un batalion bolivian, venit la locul luptei, cu steagurile în frunte. Butch și Kid, eroi ai unei lumi violente pier, odată cu întreaga generație a celor cu care ne întîlnim în westernuri, în impactul cu o altă lume, tot mai riguros organizată, pentru care ei nu mai sînt pregătiți; povestea lor dubios romantică nu lasă în urmă mari păreri de rău. Un farmec special, greu de definit, scaldă această peliculă, ce amintește de „Aventurierii“. Deosebita afluență a publicului din atîtea țări ne pare pe deplin meritată.

Ilie CONSTANTIN

ARTE

ARTE PLASTICE

Ion Minoiu

Printre pictorii care au înclinat, în ultima vreme, mai decis către ceramică se află și Ion Minoiu. Arta focului, cum foarte frumos o denumește însuși artistul, tinde să-și consolideze legile proprii, autonomia temerară. Implicat în această artă prin vocație ieșită din comun, Ion Minoiu îi deduce și răsfrînge înțelesurile mai adînci, prestigiul lui, cîștigat în țară dar și mult dincolo de hotarele ei, avînd temeiuri care trebuiesc investigate.

Din arta deviată a picturii, sau aplicată cum i se mai spune, ceramica și-a căutat și găsit drumul propriu, implicîndu-se în estetica pură. Ea nu mai este o materie tratată ci materie însăși, legată direct de conștiință, într-o condiționare favorabilă emoției. Nu schimbăm pînza cu lutul ars, nu facem sculptură cu aliaje mai noi și moderne, deși invecinările nu sînt lipsite de interes, nici măcar o sinteză între linie, culoare și volum, mai presus chiar decît acest aspect oarecum la îndemînă, ceramica adaugă sufletului creator o dispoziție inedită, imaginea și structura metaforică definitivă izbucnind și împietrind aproape concomitent. Desigur, formularea mea, țintește fenomenul esențial, etapele tranzitorii fiind excluse cu bună știință.

Întorcîndu-ne la Ion Minoiu, la arta lui care ne-a prilejuit aceste considerații de un ordin mai general, să încercăm trasarea cîtorva repere. Remarcăm de la început, în ceea ce au lucrările mai temeinic, logodna de substanță cu materialul, indiferent dacă el este teracotă, porțelan sau gresie. Invazia desenului asupra lui este temperată de rigoare și raportare la întreg. Culoarea caută să-l pună în relief, să-i scoată la iveală forțele latente, capabile de structurare. Efortul este de înflorire a materiei dinlăuntrul ei către în afară, în locul factorului descriptiv fiind preferat cel expresiv. Obiectele volumetrice echilibrează spații vide, fragile, diafane, prin învelișul cristalin intrăm în armonii la prima vedere imposibile. Aerul interior se cuprinde și îmblînzește de sonuri ciudate. Umilele cahle, de sobă desfășurată într-un singur plan, cu desen figural sau simbolic, se pot prelungi la nesfîrșit, jocul magic posibil pe marginea lor, propus fără ostentație de artist, ne captează, ne face participanți la iluzie. Artistul însuși alcătuiește cîteva panouri din lucrări disparate, oferindu-ne o cheie. În porțelanuri, culoarea erodează suprafețele, smălțul dezvăluie împreunări crîncene dar nu arbitrare, disparitățile sudează un tot unitar. Gresia aluvionară, odihnită în punctul de spasm maxim, succedaneză priveliști imemoriale. Aici îl găsim de altfel și pe Ion Minoiu cel mai adevărat și asupra intensităților de ritm trebuie să revenim.

Obsesia timpului pare să-l stăpînească pe Ion Minoiu. Într-un panou cu ceasuri de lut ars și smălțuit, incorporînd „mecanisme de ceasuri autentice, bătînd secundele înfundat, mai lenes parcă, nu știi de unde provin sunetele. Ele pot fi deopotrivă ale metalului și lutului. Dacă ne gîndim la primordialități, lutul are prioritate și deodată dimensiunea timpului crește, împinsă pînă în miezul unei orologerii cosmice. Și greșelile lui Ion Minoiu sînt tot un fel de cenzuri, acordate la un timp abstract, în apele lor vulcanice împietrite fulgurînd geneze și apocalipse, îndărătul cărora nu știi dacă s-a rostit sau caută să se rostească iar cuvîntul.

Puse sub semnul focului, a solarității, nu în sensul arderii devastatoare ci mai mult și în primul rînd sub acela al purificării, al închegării limpede și martore la succesiuni, lucrările lui Ion Minoiu ne obligă să medităm la o ceramică de extracție mai nobilă. Și este meritul artistului de a fi descifrat, nu întotdeauna pînă la capăt, dar oricum cu devotament și abnegație de netăgăduit, cîteva din liniile ei cele mai importante de forță.

Grigore HAGIU

SPORT

Suplinitor IX se retrage... Suplinitorii, o dinastie care se stinge?

Desi acel nefast minut 88 ne-a otrăvit toată săptămîna, noi, **Suplinitorii**, opinăm că înfrîngerea de la Bratislava e, totuși, marea lovitură, sfîrșitul formulei de joc meschine și ineficace.

Au fost generali mediocri care au învins prin îngustimea concepției, făcînd din ea un principiu, o metodă de fier: inamicul — se gîndeau ei — n-o să-și închipuie că noi sîntem chiar atît de limitați — ceea ce presupune din partea lor o oarecare istețime, să recunoaștem. Norocul ține pînă la un anumit punct cu astfel de strategi bonomi. Cel mai adesea și cel mai durabil el îi ajută pe cei strălucîți și care îndrăznesc în mod strălucit.

Dacă am avea un antrenor de talie mondială, așa cum avem jucători de talie mondială, un Dumitrache, Dumitru sau Dinu; dacă acest antrenor ar ști să riște în mod genial, cînd trebuie; dacă ar avea „panașul“, curajul, inteligența elastică, elanul lucid al acestui băiat de aur, sufletul național, care e Dinu...

*

...Și iată că ziua fatală sosi. Soarta se îndură să cadă în mai, luna uitării și-a florilor.

Încă o dinastie care se duce — **Suplinitorii** — acești „plantageneți ai fotbalului modern“ cum i-a numit un istoric.

Întîi a fost **Suplinitor** pur și simplu, sfidînd orice număr, **Suplinitor-tatăl**, trunchiul dinastiei, domn ursuz, războinic și absolut. El își doarme somnul de veci în piramida sa barbară plină de arme și de schelete de cai înșeuați cu diamante mari scăpărînd în orbite.

A urmat **Suplinitor II**, fiul, rege palid, plăpînd, crescut în biblioteci, care n-a dat nici o luptă, n-a rostit nici o comandă, singurele lui cuvinte memorabile, șoptite la o vînătoare de fluturi, fiind: „oamenii toți cu ambițiile lor nebune sînt niște suplinitori, față de ceea ce ar dori ei să fie și orice și-ar dori, suplinitori vor rămîne pînă la capătul vieții lor“.

Al treilea, al patrulea și al cincilea, — stăpîniri efemere.

Suplinitor VI, monarh luminat, împărțit între „cele ale cancelariei și cele duhovnicești“, după horoscopul făcut de un astrolog în trecere, a avut o domnie lungă și fericită.

Șapte și opt nu există.

Al IX-lea, prea candid, n-a făcut mai nimic vrednic de ținut minte. Istoria precipitîndu-se, el abdică, ridicînd viziera și semnînd pe o frunză simplă:

Constantin ȚOIU

Îmblînzitorul de rațe

În acest colț de pagină, începînd de astăzi se săvîrșește un act de dreptate: adevăratul *suplinitor* se întoarce printre ai săi, printre colegii lui de redacție și de efemeritate. Cu emoție, cu mîndrie se botează suplinitorul Domnului cu numele de Adrian Păunescu. *Suplinitor a murit; trăiască Suplinitor.* O tulbure siință transoceanică ne va anima.

Intreaga presă română este de acord că națională noastră n-a fost lăsată de conducerea tehnică, de profesorul Angel Niculescu, să joace. Situația este ridicolă: este îndeobște cunoscut că antrenorii îi obligă pe jucători să joace.

Pentru protejarea a ceea ce mai e de protejat, pentru apărarea șansei ultime, se impune o analiză serioasă și obiectivă. De puține ori într-un veac s-au adunat într-un meci atîta frică și conformism, atîta mediocritate și lipsă de haz, atîta absurditate și banalitate.

Soluția ieșirii din impas, soluția corectă și logică este provocarea unei discuții rodnice despre conducerea tehnică, despre antrenorul Angel Niculescu. Să-l căutăm pe Omul ofensivei. Cineva trebuie să-i conducă pe înzestrații noștri fotbaliști pe drumul spinos al curajului.

*

Cu expresia poetului Geo Dumitrescu, eliberați fotbalul românesc de *„imblînzitorul de rațe“*.

*

Subliniez analiza corectă a meciului de la Bratislava făcută de Aurel Neagu și Romulus Balaban în ziarul *Sportul*, ca și analiza din *Scînteia* de marți și punctul de vedere al lui Eugen Barbu (în *Fotbal*). Ceea ce mă surprinde este felul ocolit în care se pune problema rezolvării situației de fapt.

*

Multe aș avea să povestesc cititorilor despre fotbalul american. Sper să o fac, în vara aceasta, pe îndelete. Trebuie spus însă, de la început, că acel sport atît de absurd pentru mine, reprezintă exact pe cetățeanul american, ferm, sportiv, competitor și iubitor de luptă.

Pentru că veni vorba: nimic nu ne face un mai prost serviciu, din punctul de vedere al felului nostru de a fi, decît acest stupid, jalnic, amoebiform joc de temporizare. El ne arată pe noi, românii, exact așa cum nu sîntem.

*

Îmi închipui cît de enervant a fost pe teren jucătorul cehoslovac Adamec, a cărui lipsă de talent este întrecută de lipsa de respect pentru ceilalți.

*

Anunțăm pe această cale pe toți cei interesați că nu avem o ură specială ori o pasiune specială pentru unul sau pentru altul din orașele țării. Vom pleda pentru acele echipe care preferă *Jocul* iar nu *Antijocul*.

Jocul — iată religia noastră.

Adrian PĂUNESCU

P. S. Și-o fi găsit serviciu Helenio Herrera?

Existențe paralele

Aparent divergente, imaginea și coloana sonoră par că se contrazic în filmul „Printre colinele verzi" dar tocmai această asincronie creează, după părerea mea, efectul izbitor de scindare a personalității lui Paul, acel vertij al disimulării, atît de greu de transpus pe ecran. Conștient sau nu, romancierul a găsit „tehnica" cea mai adecvată de formulare filmică a psihologiei dedublării și ambivalenței personajului său cel mai caracteristic și aceasta mi se pare o reușită de seamă a filmului. Există o voluptate studiată în dezordinea raporturilor dintre cuvînt și imagine în acest film și ea are darul să dezvolte acea senzație de lumi paralele și închise a cuvintelor pe de o parte și a întîmplărilor, pe de alta.

Între seninătatea peisajului (Breban a filmat cadre de dealuri și munți cu un simț aproape blagian, aș spune, al spațiului) și febra convulsivă a cuvintelor, universuri parcă fără contact, care-și trimit unul altuia mesaje indescifrabile și fără răspuns, alunecă tot timpul, ca niște fantome ale propriilor lor cuvinte și acțiuni, personajele filmului. Ele nu fac aproape nimic altceva decît să meargă și să meargă de la un capăt la celălalt al filmului. Apariția lor pe ecran este fie o spaimă și o fugă (la propriu) de întîmplări (Paul) fie o fascinată și fatală apropiere de miezul lor tragic (Arion, Miloia).

De altfel, nu atît monologurile ci, mai degrabă întîmplările propriu-zise, faptele epice sînt, cred eu, oarecum, trenante în film. Este, poate, vorba de o stîngăcie reală a regizorului aflat la primul său film, dar Breban a știut cu un superior instinct artistic, să dea un sens de inutilitate acestor scene slabe să le „minimalizeze". Ele par de aceea mai mult niște jocuri inutile, groaznic de inutile, dar în același timp teribile și periculoase. Scena anchetării, urmărirea din pădure, sînt de altfel, singurele momente în care nesincronizarea este, cred eu, reprosabilă.

Dar și în atari momente personajele sînt „jucării stricate", mecanisme neputincioase care nu reușesc să-și acorde acțiunile cu vorbele și rezultatul este iarăși verosimil, ba mai mult decît atît, necesar din punct de vedere artistic. Din toate aceste scăpări necinematografice, rezultă un aer de indeterminare, o ciudată impresie de inadecvare care traduce exact amestecul de ambivalență, de ambiguitate psihică de care suferă „animalele bolnave" ale lui Nicolae Breban. E vorba, în esență, de posibilitatea pentru un subiect de a tesimți în același timp și pentru aceeași situație dată două sentimente diferite, contrarii chiar. Breban reușește cred, să transpună și pe ecran caracterul profund ambivalent al sufletului personajelor sale care, ca în cazul lui Paul (admirabil interpretat de Dan Nuțu) sînt incapabile de rău dar neputincioase pentru bine sau aspiră ca în cazul lui Arion la puritate, dar nu se pot sustrage tentației tulburi a simburelui de violență care doarme în inima oricărei acțiuni.

Printre colinele verzi are în mod incontestabil toate virtuțile și scăderile unui film, potențialmente vorbind, mare. Breban demonstrează categoric că nu e un simplu diletant în materie de regie. În același timp el este, hotărît, în afara erorilor „specifice" ale filmului nostru, ale erorilor atît de „profesionale" și caligrafice cu care ăm fost obișnuiți.

Unii cronicari i-au adresat prozatorului reprosul(cam ipocrit după părerea mea), că a simplificat sensul cărții. Dar ce importanță are faptul că filmul nu urmează întru totul linia romanului, mai ales cînd această abatere o operează chiar romancierul ? Toți sîntem de acord că un film este altceva decît o carte. Toți sîntem de acord că un film nu este, fatalmente nu poate fi, decît mai sărac decît o carte. Numai cărților proaste ecranizările le pot fi superioare.

Una din cele mai bune metafore ale filmului este scena asasinării lui Arion de către ucenicul și „apostolul" său. Miloia. De altfel, tot episodul de pe malul riului este excepțional, inclusiv cearta mută și pseudo-violul care au loc pe fundalul predicii lui Arion, iar momentul în care adeptul își ucide învățătorul în salturi de animal, lente și brusce în același timp, iar cel asasinat îl scutură din spinare de cîteva ori pe Miloia care îl lovește mereu, este de o remarcabilă forță dramatică.

„Caracterele" romanului și filmului lui Breban suferă de prăpastia dintre Faptă și Verb, de o incapacitate a exteriorizării, de aici și nevoia lor chinuitoare de a comunica, de a monologa. Rătăcite în labirintul vorbelor, ele se caută din cînd în cînd, pe furiș, în oglinda rațiunii, și cînd se zăresc își întorc repede fața (prototipul lor este Paul), parcă ascunzîndu-se. Ele sînt singure, indiferent că participă două sau mai multe la aceeași întîmplare. Ai senzația ireală — cu pregnanță transpusă în film — că pentru fiecare dintre ele vorbește mereu altcineva, că îndărătul cuvintelor veghează spectrul cuvintelor, că vorbele sînt fantomele vorbelor. Din această tensiune febrilă, insuportabilă se eliberează într-o scenă aproape tragică și senină în același timp, Paul, alergînd, în final, exorcizînd nevăzutul, parcă apărîndu-se de un roi invizibil de viespi, azvîrlind din mîini într-o dezordonată fugă de vorbe și de întîmplările vorbelor, de irealul trăirilor sale întîmplate ori inventate, de avalanșa propriilor sale cuvinte. Această neliniștită și chinuitoare defulare psihică, adevărată „alungare de duhuri", se petrece în mijlocul unei naturi de o imobilă și stranie frumusețe, filmată cu un simț artistic superior.

Realizînd această peliculă, Breban a mutat unele accente ale cărții din planul psihologicului în planul eticului și chiar politicului. Filmul său este o pledoarie împotriva violenței, a fascinației tenebroase pe care o poate exercita forța, generator perpetuu de nedreptate și de crimă. Din acest punct de vedere, filmul depășește net semnificația strictă a țesăturii epice propriu-zise.

După părerea mea, reușita acestui film de excepție sînt **caracterele sale.** Ele ne rămîn în minte și nu se risipesc odată cu aprinderea luminii în sală. Tentativă de innoire a limbajului cinematografic, filmul lui Nicolae Breban rascolește și obsedează.

Cezar BALTAG

PUNCTE DE VEDERE

Scriitorul G. Ibrăileanu

S-ar putea crede că Ibrăileanu a avut o clipă intenția să iasă din cîmpul gravitațional al propriei intimități. Cine crede astfel să recitească Adela *cu un plus de atenție. Spovedania este abia disimulată, doare. Poate de aceea cartea propune o dramă romantică, eșecul unui solitar naiv, care deviază continuu de la scop, fiind simultan prea sentimental și prea cerebral. Document al unei intoxicații amoroase (termenul îi aparține lui Pompiliu Constantinescu),* Adela *ilustrează o psihologie de adolescent întîrziat care nu vrea să se închidă între cei patru pereți ai suspiciunii dar nici nu știe cum să finalizeze dialogul cu feminitatea. Emil Codrescu pare debordat de timpul biologic dar și mai mult minat de complicațiile autoscopiei.*

Mai acuzat decît în La Medeleni *cu care se întîlnește în linia candorii, una la polul infantil, alta la cel al maturității, romanul* Adela *are o latură realistă care încorporează ironizarea societății burgheze. Centrul de greutate nu stă însă în acest amănunt. Prozatorul este mult mai interesat de observarea eroului său decît de cea a societății. Îndreptat spre înlăuntru, Emil Codrescu hamletizează laborios și dizolvant. Remarca are importanță pentru că un astfel de personaj analizîndu-se la nesfîrșit nu mai are puterea să și întreprindă ceva. Din exces de luciditate își pune viața în paranteze.* Adela, *în schimb, este mai sprințară. Dar ca și partenerul ei este romantică, adică enigmatică. Așteaptă mărturisirea, n-o smulge. Aminată mereu, se retrage. Romanul sfîrșește trist fiind istoria unei ezitări prelungite. Obiectul dorinții ajunge inaccesibil fiindcă e abandonat. Dacă prisosește în manifestarea unui individualism obositor de analitic totul este precis în explicarea frămîntărilor lui Emil Codrescu. De aceea* Adela *trebuie prețuită ca o fișă de temperatură morală. Este în fascicolul de lumină cu care scriitorul învăluie Tîrgul Bălțătești-lor o politețe fanatică și o tristă condescendență, entuziasm, mîndrie și blazare. Structura sufletească a lui Emil Codrescu îmbină sarcasmul cu amorul-propriu, sfiala maladivă cu subtilitatea. Dubletul, starea antitetică îl recomandă pe cărturar. M Ralea l-a definit bine : „Se amestecă mereu (în el — n.n.) amărăciunea cu aspirația ideală". Ce poate fi romantic într-o atare personalitate ? În primul rînd, desigur că gustul pentru autoscopie, disponibilitatea la introspecție. Apoi simțul peisajului, care aliat cu sensibilitatea naratorului amplifică excursiunile sentimentale ale intelectualului Emil Codrescu pînă la elegie. O epopee lipsită de peripeții notabile, consolată de sublime și imperceptibile porniri cavalerești. Ca și la Ionel Teodoreanu pagina respiră parfumul unei civilizații boierești căzută în desuetudine, cu diferența că aici imaginea nu sucombă sub vraja somnolentă a valului de metafore ci își desenează singură conturul ajutată de un fond înalt idealist.*

Romantismul în Adela *poartă numele iluziilor pe rînd epuizate și al vanității învinse. Claviatura sufletească ce se lasă deconspirată urmează fidel mecanismul ascuns al vanității, dar al vanității „care a băut adînc din toate cupele amărăciunilor". Molcoma lume moldovenească trăiește mirajul unui asfințit odihnitor, eternizat cu gesturi de cenobit. Iar sacrificiul lui Emil Codrescu ocrotește o iluzie. Dacă ea sucombă de vină este complicația lăuntrică a eroului, blocat în păienjenișul propriei pedanterii.*

Avem în romanul lui Ibrăileanu proba că autobiograficul incită reflexul romantic cu condiția să nu fie tributar pitorescului facil. Între Ionel Teodoreanu și Ibrăileanu sălășluiește o Moldovă, cînd veselă și austeră, cînd senzuală și cerebrală. Aspectele acestea nu stau în comuniune. Divergența lor indestulează un fenomen de variate efecte pe care M. Ralea l-a rezumat astfel: „Romanticul nu tinde să se opună să se deosebească de lume. El vrea să absoarbă lumea în el, să se identifice cu ea".

Aici rezidă drama Olguței și consolarea lui Emil Codrescu. Și poate tîrzia satisfacție a unui cărturar dăruit literaturii altora, doctrinelor estetice, polemicii, dar atît de avar cu existența sa, cu acele abateri existențiale în stare s-o împlinească și s-o regenereze.

Henri ZALIS

RENE MAGRITTE : Prietenii ceasului dintîi

Din „DICȚIONARUL PARALEL"

Bogdan Amaru

S-ar putea spune că Bogdan Amaru a ieșit din „mantaua" lui George Mihail Zamfirescu. Autorul „Maidanului cu dragoste" i-a înțeles și i-a încurajat inițiile elanuri artistice, l-a introdus în viața literară, determinîndu-l să-și aleagă o nouă identitate, după ce îl ajutase să urce pe scenă ca actor pe cînd conducea gruparea Masca (1931), fără să știe, desigur, că prezența sa avea să lase urme, dincolo de întîmplătoarea întîlnire, în însuși scrisul lui Bogdan Amaru. Momentul întîlnirii a fost consemnat chiar de G. M. Zamfirescu în volumul său **Mărturii în contemporaneitate :** „Dincolo de modestia, de sfiala lui de codană de la țară aiuriță de clocotul orașului mare, era o dorință aprigă de luptă, o sete amarnică de libertate, un gust sălbatec de pălmuire a vieții printr-o izbîndă care să-l sară dincolo de lipsuri și prigoane, o mîndrie ce l-a făcut să dispară tocmai atunci cînd îi era întinsă o mînă de ajutor. — Cînd a venit întîia oară la mine, era student. Scria versuri. O revistă obscură îi publicase cîteva din ele. Le semnase cu numele lui adevărat. Al. Pârâianu. Venise să mi le citească. Versuri corecte, așa cum am scris mulți din noi, la început. Știam că nu va rămîne la ele. Mă uitam la el, tăcut. Citea sfios, încurcat. Căutam să văd dincolo de gestul lui frînt, nervos. Mă interesa omul de dincolo de literatură. L-am rugat să renunțe la lectura versurilor. Mai bine să stăm de vorbă. Sincer. Sîntem doi oameni de pe stradă și ne place taifasul. L-am lăsat numai pe el să povestească. Viața lui de pînă atunci, așa cum a vrut să mi-o spună. La despărțire, l-am sfătuit să scrie ceva din viața lui. Fără înfloriturl. Ca și cum ar sta de vorbă cu mine sau cu un prieten mult mai apropiat, în fața căruia n-ar avea nimic de ascuns". (loc. cit. pp. 207—208).

Spontaneitatea, sinceritatea confesivă, uneori crudă, atenuată de un zîmbet amar, vrînd să ascundă umilința mizeriei sub masca grotescului și să ferească de cîmpromisuri, de înjosire, sensibilitatea, podoabă tăinuită a demnității omenești, fac ca prozele sale răspîndite prin publicațiile vremii să reție încă atenția și explică îndeajuns vizibila simpatie pe care autorul lor izbutise să o provoace, în ciuda extrem de scurtei lui activități, curmată în fașe de împrejurările unei existențe atît de nesigure și agite încît drama sa personală va deveni aproape un simbol pentru destinul tînărului creator răpus înainte de realizarea așteptată. Din această perspectivă îl și înregistrează E. Lovinescu în al III-lea volum din „Memorii". Totuși, posteritatea lui Bogdan Amaru nu se reduce la drama dispariției sale timpurii, iar dacă aceasta a putut însemna o pierdere este tocmai pentru că din paginile răzlețe și precipitate, sub amenințarea provizoratului, răzbate o personalitate distinctă, dornică să se ridice deasupra privațiunilor materiale, să se răzbune asupra traiului de pe o zi pe alta printr-o trăire intensă, scăldată în dispreț, a propriei „prăbușiri". Ca și G.M. Zamfirescu, își caută subiectele într-o lume apăsată de mizerie, pe care experiența personală îl împiedică s-o ignore și, cu atît mai mult, s-o idealizeze. Intenția lui nu este însă de a face „literatură", ci de a îndrepta gîndurile către o zonă de viață cu semnificații tulburătoare, prin adevărul dezvăluit neprotocolar. Într-un articol dedicat prozei lui I. Peltz (în Reporter, 21 martie 1935) își mărturisește adeziunea pentru „viața de dincolo de pălăria Borsalino a sătuilor", înfățișată „fără mofturi", sugerînd o deosebire, definitorie pentru propriile sale opțiuni, între mizeria materială (recuperabilă) și degradarea, măcinarea sufletească (iremediabilă). La eroii celui ce scrisese „Calea Văcărești" prețuia tocmai faptul de a fi „bîntuiți de triști fără leac, de devastări cosmice, provenite din pricina elanurilor gigantice, cu cari pornesc să cucerească viața". Adeziunea lui Bogdan Amaru merge totală către tipul de scriitor Panait Istrati („Mare vagabond"), al cărui exemplu îl întărește în aversiunea sa organică împotriva „burghezismului", a existenței plate și confortabile, suficientă sie-însăși. („La groapa lui Panait Istrati", Viața literară. 1-15 mai 1935). O dată se hazarda chiar să decreteze de la orizontul condiției sale precare : „Veacul nostru e veacul geniului proletar, al geniului rupt, ostenit și flămînd... Geniul veacului nostru e Gorki nu Homer sau Shakespeare-măscăriciul, iar eroii vieții sînt Moș Archip și Leonca, nu Napoleon sau alți șnapani imperialiști". (Umanitatea, 16 septembrie 1934). Altădată, optînd pentru „poezia proletară", se declară cucerit de explozia lui Maiakovski, dar, mai ales, de spiritul visător, fără stabilitate în lume, al neliniștitului Esenin. În ciuda formulărilor rudimentare, aspirația sa de înfrățire, prin artă, cu cei oropsiți nu rămîne mai puțin nobilă. El însuși exclus de la multe din bucuriile vieții, își căuta „salvarea" în lumea cărților și în tentația creației. La „Sburătorul" se simțea ca la el acasă, iar portretul pe care l-a făcut cenaclului la un moment dat **(Colivia cu „sburători",** Vremea 25 noembrie și 2 decembrie 1934) constituie una dintre cele mai vii și plastice evocări a grupului lovinescian. Cu o discretă ironie pentru vanitățile breslei, a înregistrat atmosfera cafenelei literare (Vremea, 23 aprilie 1935), distingînd dintre numeroasele siluete pe cea a lui Camil Petrescu, privit cu detașată simpatie. Cînd s-a aflat cîtva timp la Iași, atras și acolo iar de prezența lui G.M. Zamfirescu, a căutat cu asiduitate societatea cărturarilor de prestigiu, a lui Sadoveanu, a lui Ibrăileanu, Topîrceanu, Emil Serghie, cărora le-a și creionat fine profiluri. Astfel, imaginea de mag a mentorului Vieții Românești se cristalizează memorabila dintre linii vaporoase : „Dacă, întîmplător, pătrunzi în odaia de lucru a d-lui Ibrăileanu, ai dinaintea ochilor un spectacol aproape ireal. Vremea și-a oprit aripa în pînza păianjenilor de prin rafturi, cărțile tac învechite, în neregulă, iar din dosul vrafurilor uzate răsar doi ochi de antracit — deschiși mult, cari privesc cu fixitate emoționantă. Capul criticului, pierdut în mormane de cărți, cu părul alb și barba la fel de alba, pare a fi un Dumnezeu cu plete de omăt, pictat pe cucernicia turlelor bisericilor de la sate. Bătrînul critic trăiește numai prin incandescența ciudată a ochilor sfredelitori. Dar, din nopțile de studii migăloase, în odaia ce pare ascunzătoarea unui alchimist din Kabala, a răsărit o floare timidă, floarea amintirilor dulcoase și a regretelor tîrzii. Adela trece ca o fantomă concretă a sufletului domnului Ibrăileanu, suflet pe care nu l-a dezvăluit toată viața nimănui.„ (Tot, 14 martie 1934).

Peregrinările continui în căutarea unei „situații" cît de cît sigure, la care se adăuga și o insecuritate temperamentală, mărturisită de toți cei ce l-au cunoscut, nu erau de natură să înlesnească un spor substanțial în creație. Bogdan Amaru s-a consumat în „foiletoane", „cartușe", „cursive", mai mult sau mai puțin la discreția contingentului. Totuși, în răstimpuri de izolare pe la cîte un prieten ospitalier, reușise să aștearnă și compuneri mai întinse, poate mai concludente pentru vocația sa scriitoricească, dacă s-ar fi păstrat. Romanul **Amor vagabond** din care făcea public un fragment în publicația ieșeană Cadran (Nr. 3, martie 1934) ajunsese la un moment dat sub ochii lui Mircea Eliade iar acesta îl găsea oarecum stufos, însă cu certe promisiuni : „Nu descopeream, firește, un nou geniu. Nu era în caetul acela cu scoarțe negre un nou Hamsun sau un nou Panait Istrati. Dar aceasta n-are nici-o importanță. Important era, pentru mine, că știa să scrie, și că avusese răbdarea să scrie o carte... Romanul pe care mi-l adusese era plin de humor, plin de vervă, plin de fantezie. Invenția verbală, comparații, lirică, paradox, metafizică. Prea mult — i-am mărturisit cu sinceritate". („Soarta scriitorului tînăr", Vremea, 18 octombrie 1936). Alte lucrări de proporții au fost înfățișate lui G.M. Zamfirescu, cucerit mai ales de o piesă de teatru : „Vădit progres în proză. O nuvelă de mari proporții. **Monumentul.** Așa era intitulată, mi se pare. Predispozițiile serioase de satiră socială. O înclinare vădită spre grotesc. Un fel anume de a privi și înțelege viața. De strecurare a lacrimei printre hohote de rîs. Un personagiu din piesa **Goana după fluturi,** pe care mi-o adusese, spune undeva : **numai durerea ne învață să ridem... Goana după fluturi** e o comedie în trei acte. Are cîteva personagii și un Motto, dar nici-o lungime, nici-o dulcegărie (deși e o poveste de dragoste la mijloc) și niciunul din convenționalismele meșteșugului. Situațiile sînt grotești iar oamenii trăiesc dincolo de aparențele realității, reacționează anapoda și totuși fără să se falsifice un moment. Simți că autorul nu vrea să-i lase un moment să fie comuni, lacrimogeni, convenționali. Ai impresia că-i vezi răsfrînți, rînd pe rînd, într-o aliniere de oglinzi concave și convexe. Situațiile sînt destul de tragice, uneori, dar eroii lui Bogdan Amaru nu vor să plîngă. Au tăria să rîdă de propria lor durere. Cînd vreunul din ei spune un adevăr dezolant, are grije să debiteze imediat o glumă, oricît ar fi ea de stupidă, ca și cum i-ar fi frică să nu trezească în ceilalți fantoșele seriozității — a acelei seriozități pe care și Bogdan Amaru a considerat-o întotdeauna ca pe-o resursă inepuizabilă a banalității. Unele replici sînt destul de „trăznite". Altele copilăroase. Multe, însă, dovedesc o cunoaștere adîncă a omului și au un pitoresc inedit. O piesă pe care un spectator ca Urmuz ar fi aplaudat-o cu entuziasm și poate n-ar fi șovăit s-o semneze" **(Mărturii în contemporaneitate,** pag. 214—15).

Cu asemenea înzestrări, este explicabil de ce sfîrșitul lui Bogdan Amaru, grăbit printr-un gest disperat al său, a fost înregistrat ca un veritabil gol lăsat în rîndurile scriitorilor. Pe cînd tragedia nu-și atinsese încă desnodămîntul fatal, Eugen Jebeleanu atrăgea atenția asupra eroului ei cu atitudinea sa de martiriu și luciditate aspră, sublimată în inflexibilitatea conștiinței, prin care tînărul scriitor, refuzîndu-se concesiilor obișnuite, depășea efemerele regrete și cucerea dreptul la neuitare : „Băiatul se prezenta în lume cu ochi rostogolind lumini și voie bună și prea nu a primit altceva decît meschinele scuturi de lemn ale ușilor și jumătatea de față rea, văzută în dosul lor. o clipă, într-o străfulgerare. A îndurat frigul și foamea de dragul unui ideal, cînd i-ar fi fost de ajuns să împrumute o simplă șiră a spinării de cauciuc, pentru a putea să mănînce de șase, de opt sau de zece ori pe zi, ca atîția sfertodocți ai vieții noastre politice." (Cuvîntul Liber. 1 august 1936).

REPERE

Născut în satul Nenciulești, comuna Bude, județul Vîlcea în 1911 (dacă e reală vîrsta de 25 de ani indicată de E.J. în articolul mai sus citat). Moare, la 28 octombrie 1936, în sanatoriul Filaret-București.

Ca prozator debutează în pagina literară a Calendarului, unde se efectuează și trecerea de la Al. Pârâianu (8 februarie 1932) la Bogdan Amaru (23 februarie 1932).

Inițiu proză mai amplă pare să fie O dragoste la țară *(trei foiletoane în Facla din 17, 18, 19 martie 1933).*

Colaborează la Tot (Iași, februarie—aprilie 1934), Cadran (Iași, 1934), Vremea (1934, 1935), Societatea de mîine (1934, 1935), Adevărul (cu foiletoane critice către finele lui 1934), Cuvîntul Liber (aprilie 1935). O nuvelă apare postum în Viața Literară (25 decembrie 1937).

Articole la moartea sa : Eugen Jebelcanu și Horia Roman (Adevărul 29 octombrie 1936), Mihail Șerban (Adevărul, 31 octombrie 1936). Un reportaj de la ceremonia înhumării în satul natal semnează Eugen Jebeleanu în Adevărul din 6 noiembrie 1936.

Geo ȘERBAN

punct și virgulă

Revista studenților constănțeni

Ex Ponto, **astfel se intitulează revista studenților de la Institutul pedagogic din Constanța. Ne-a sosit la redacție numărul de pe luna mai a.c., număr al cărui sumar, mai ales în partea literar-artistică, reține atenția : recenzii, cronici, interviuri, studii mai ample, proză și, bine înțeles, multă poezie. Genul din urmă îi are drept protagoniști pe Ion Negureanu, Rodica Preda, Alexandru Vlad, V. Tudor, Ion Petrescu-Burloiu și Gabriel Georgescu. Cele șase poeme ale lui Gabriel Georgescu divulgă, după opinia noastră, o vocație lirică plină de promisiuni. Spre edificare, citîm scurta poemă** Ochi de dor : **„Mă-ntorc pe osia înfiptă-n lună pierzîndu-mă pe drumul ocolit între părinți, trăgînd cu mine ochi de dor din nesecata / coapsă a cîmpiei. // Pe prispa casei broaștele înghit neterminata noapte cu gura arsă de strigătul copilăriei".**

RED.

Helene Weigel

Cu dispariția Helenei Weigel pleacă dintre noi una dintre cele mai mari actrițe ale teatrului contemporan. O interpretă și o creatoare pe care scena le întîlnește rar, la marile ei epoci. A epocii care i-a avut pe Reinhardt, Piscator, Tairov, Stanislavschi, care l-a avut pe Bertolt Brecht, care, cu Helene Weigel, parteneră și soție a întemeiat acel Berliner Ensemble, teatru în primul rînd politic, teatru manifest, militant, creator de noi valori dramatice.

La moartea lui Brecht, în 1956, Picasso scria ziarului „l'Humanite": „depling cu Helene Weigel pe a sa Mere Courage".

A început să joace în anul 1923, cînd l-a cunoscut pe Bertolt Brecht, tînărul la fel de pasionat de teatru cu care își va lega destinul și geniul lor paralel, ea încarnînd pe scenă pasiunile marelui dramaturg. În 1933, regimul hitlerist îl silește să se exileze dar nu și să renunțe la riposta. Danemarca, Franța, Statele Unite. Joacă în limba lor germană un întreg repertoriu, mobilizator, împotriva urgiei de care era cotropita patria lor, unde se întoarce în 1948 spre a continua, constituind trupa Berliner Ensemble, o formație unică, expresie puternică a unui nou langaj teatral, așa cum am putut-o vedea și la noi în turneul întreprins. Am cunoscut-o într-o seară la profesorul Egon Weigel cu care era rudă de aproape. Mă emționa bunătatea care-i radia pe față, admiram tăcut pe cea mai mare actriță a timpului și-i mulțumeam în sinea mea cu acea adorație care ți-o impun marile personalități.

PENTRU HELENE WEIGEL

De Bertolt Brecht

Și acum, cu pasul tău ușor, urcă
Pe vechea scenă a orașului în ruină
Cu răbdarea-ți toată dar
neîndoplecat
Arată ceea ce trebuie să arăți.

Cu înțelepciune arată, arată nebunia,
Cu bună-voință, ura arat-o
Și înaintea casei distruse
Arată viciul reconstrucției.

Dar pe cei ce nu-i poți învăța
Arată-le, abia nădăjduind,
Bunătatea chipului tău.

Traducere de ȘTEFAN ROLL

Însemnări zilnice

În vederea redactării memoriilor („Născut în '02"), recitesc însemnări uitate de multe decenii.

M. Blecher se mihnea cînd cineva deplasa un obiect, o linguriță — de pildă — căzută într-un ungher. Era parcă obsedat de existența unui suflet al neînsuflețitelor. (Aceeași comportare o voi găsi mai tîrziu, în numeroase pagini ale ultimei serieri a lui Ilarie Voronca, acel uluitor „Petit Manuel de parfait bonheur", aflat deocamdată numai în manuscris.)

— Lasă-l, nu-l ridica. Abia începe să se adapteze mediului, să se odihnească — te solicita el foarte serios.

Un obiect luat brusc dintr-un loc și pus în altul, îl îndurera.

— Obiectul se buimăcește ca și un om ridicat noaptea din pat, de necunoscuți, plimbat cu ochii legați pe străzi întortochiate și lăsat undeva, să se descurce singur.

Prin acea vreme, Blecher se apropia de Marea trecere, cînd urma să fie și el un obiect închis într-o ladă de brad.

★

Sînt cunoscute multe din năzdrăvăniile (periculoase uneori) ale lui Alfred Jarry. Altele mai puțin :

Îi plăcea să tragă cu pistolul în păianjeni, dar lăsa pînza intactă „pentru că e decorativă".

Invitat la o repetiție generală (avantpremieră pentru critici și alți oameni de artă) veni în haine de dril alb, cămașă de hîrtie și cravată pictată cu cerneală. Prietenul care îl însoțea (Demolder) purta un costum de catifea, căciuliță de blană și toiag de păstor. Plasatorul îi conduse la alte locuri decît cele de rangul întîi, prevăzute în invitație. Jarry se răzbună. Cînd șeful de orchestră apăru la pupitru și se făcu tăcere, autorul lui Ubu strigă cu glas pițigăiat : „Nu înțeleg cum se lasă să intre în teatru și să se așeze în primele locuri, spectatori cu instrumente de muzică !"

Sașa PANĂ

Erata

— În nr. 19 din 8 mai a.c. al revistei noastre, ultimul vers al poeziei **Mamei** de Angela Croitoru (pag. 5) se va citi după cum urmează : „îmi vei apărea în rîndul feelor".

— În nr. 20 din 15 mai a.c. — rubrica „Punct și virgulă", nota **„Vatra"** — rîndul 18 de jos se va citi : „prin bogatul și interesantul său sumar", iar în continuare de la rîndul 8 de jos, se va citi după cum urmează : „aparținînd unor autori contemporani de prestigiu, și forțele locale, acestora din urmă" etc.

Respectivele erori se datorează unor regretabile neatenții de corectură.

Ziua Africii

B. W. VILAKAZI

Cascada Victoriei

În falduri dantele de apă
Se-atirnă și cad de pe șoldul vînjoasei
Victorii
Și pulpele-i pline îmbracă
În văluri de apă rotind sclipitoare.
Jos, la picioarele stîncoase
Nori de spumă albă colcăie șerpește,
Sus se înalță albastru, ușor, fumul
de apă...
Abia mai zărim arcadele cascadei,
Bolțile adînci, coloanele înalte.
Oh, mai palide-s din soare ți-e de-o
seamă ziua
Iar noaptea lucirea stelelor din calea
lactee !

Dar n-am vocea ta puternică
de veacuri
Și vorbele-mi ies bîlbîite,
Ce umilă-ndrăzneală !
Din vîrful peniței, cu-un strop
de cerneală,
Să te-ncap în biete cuvinte
Pentru și mai nevolnicii aceia
Ce nu ți-au văzut strălucirea
Vreodată aevea.

Cum mîngîi tu dulce
Pe cel ostenit și fără colibă,
Și cît, oh, de bună se face
Privirea celor care te-ascultă...
Noaptea se-adună în jur
Pipa-și aprind ostenîți
Și nu-și mai satură
Ochii și mintea
De înaltă frumusețea ta
Pînă tîrziu cînd
Vocea de tunet se stinge ușor
În așteptatul vis al lor
De tine dat tămăduitor

Pribegii călători aici se odihnesc.
Sub întinsele aripi transparente
Mai dulce este somnul
În aburul răcoritor
Ce lin coboară din înălțuri.
...De-o veșnicie, chemi, cascadă
Semințiile Africii tale...

În minele de aur

Ca tunete din ceruri, urlați și zbierați !
Nu vă fie milă de somnul nostru,
De ostenîții din barăcile mai negre
Ca hrubele în care ne chemați !
Zbierați, urlați, agregate miniere.
Din zori pînă-n seară negre trupuri
asudați !

Gemi, bătrîne agregat ! Te doare
Și pe tine opîntirea !
Ehei, și tu ești departe
De locul unde
Din lut și cărbune te-au făcut
Și te-au ars la foc lung
Mai tare ca piatra să fii.
Peste mări și uscaturi
Te-au adus în Goli
Mașini mîncătoare de flăcări
Și-aici te-ai pus pe urlat-strigat
Și din toate părțile
Cîrtițe s-au adunat,
Cîrtițe flămînde, obosite, costelive,
Cîrtițe negre, fără coadă, cu chipuri
de om !
Le-ați prins și le-ați ascuns
În beciurile minei adînci
Să sape cu voi în piatra umedă și
rece !
Învîrtiți-vă cu scrîșnet dințate roți
de fier !
Și dinții noștri albi scrîșnesc în mină.
Pe voi, ca și pe noi, alții ne-au adus aici,
Și voi ați vrea în soare să străluciți
Cu bielele și rulmenții nichelați !
Așa însă,-n adîncuri, asudînd lîngă noi,
Curînd veți rugini și-or să vă dea
La cimitirul de fiare vechi !
Și mă gîndesc : și oamenii pot rugini,
Chiar iată-i ruginînd după sîrma
ghimpată
A minelor de aur, ca fierul vechi
ruginesc,
Ne ruginesc plămînii, oasele ne scîrțîie,
Tușim, ostenim, ne doare ? cădem
și murim...

Poate oare și fierul tuși sau osteni ? Nu,
nu poate !
Și mă gîndesc : de ce ?
Se spune că departe, adînc sub pămînt
Trudesc stoluri de cîrtițe negre
Îngrămădind munte peste munte,
Nedumerindu-i pe strămoși.
Demult, cînd aici s-a auzit prima oară
sirena
Un șoarece negru s-a apropiat și l-au
prins
L-au făcut cîrtiță ascultătoare și l-au
pus
Să sape adînc pînă la vîna de aur.
Și cîrtițele sapă, sapă, sapă,
Munte peste munte, pînă la cer,
Mai ceva ca muntele Esandzivana !
Și eu, cîrtiță, munți de minereu
Îmi șterg sudoarea și-i înalț,
Din vîrful lor, pe toată zarea,
Se văd alți munți, de cîrtițe clădiți...

Ca tunetul din ceruri, zbierați și urlați
Mai tare, mai tare, mașini asurzitoare,
Să nu se audă strigătul nostru furios,
Urlați și sfîșiați trupurile noastre !
Sau rîdeți, cumva, destrăbălate mașini,
De biata noastră furie neputincioasă !
Puterea-i de partea voastră, mașini
îngrozitoare !
Voi sînteți stăpînii, noi-robii ce
pierim !...

(Din limba ZULU)

Y. S. O. ABDUL

Uneltele poetului

Căznita sapă e cel mai vechi condei
Ogorul — cartea cea mai veche
Cu sapa înmuiată-n sudorile mele
Nenumărate poeme am scris.

Imnuri slăvind munca și răbdarea,
Ode îmbelșugatelor recolte,
Strofe de dragoste și dor,
Litere scrise cu bucurie și tristețe.

Trecătorii pe lîngă ogorul meu citesc
Uimindu-se de harul și osteneala
poetului.
Numai tu, pentru care am scris-o,
N-ai răsfoit această carte și slova sapei
n-ai înțeles-o...

Dar iată-mă, cu mîna umflată
de bătături,
Las sapa pentru penița stiloului din
lumea ta
Ca să așternă pe palida biată hîrtie
Tălmăcirea schiloadă a versurilor mele...
...Iar versurile mele sînt de dragoste
Și dragostea mea e statornică cum
e pămîntul,
Ca sapa de puternică și credincioasă,
Ca pămîntul și sapa — uneltele poetului
din țara mea.

Poezia africană prezintă o mare varietate stilistică și tematică, dar o trăsătură generală o străbate și îi conferă unitate — în ea nu își găsesc loc nuanțele cromatice estompate, jocurile de lumină și umbră, culorile pastelate, exprimarea reținută a sentimentelor. Totul se mascară în unități pline.

Pentru mulți poeți, versul nu este decît un alt mijloc al luptei pentru libertate.

Dar despre oricare aspect al poeziei africane am vorbi, trebuie să avem întotdeauna în minte problema pe drept cuvînt dramatică cu care este confruntat poetul negru : lipsa unui public cititor autohton. În condițiile analfabetismului de masă al populației africane, el se adresează în ultimă instanță unui cerc restrins de intelectuali africani, cititorii lui principali și cei mai numeroși fiind europeni. Cum spune un cunoscut scriitor african, Sembene Ousmane, literatura africană „trăiește în exil". Pînă acum ne-am întîlnit numai cu versurile poeților africani care scriu în limbi europene, în anii din urmă poezia africană începe să-și schimbe destinația. Independența de stat a majorității țărilor africane și lupta încununată de succes împotriva analfabetismului duc la formarea unei mase numeroase de cititori proprii, recrutați din toate straturile societății africane.

Data de 25 mai este în calendarul umanității însemnată ca Ziua Africii. Cu acest prilej oferim cititorilor români cîteva creații ale tinerei literaturi africane de limbă națională, traduse din limbile yoruba, vorbită în Nigeria, swahili vorbită în Tanzania și Congo și zulu vorbită în Republica Sud-Africană.

I. MAR.

N-ai să știi niciodată

Cît de mult te iubesc,
Cît de mult te doresc,
Cît de mult te visez,
Ai să afli vreodată ?

Cîte lacrimi ascund
Sub un zîmbet hazliu
— Bufon rînjit și disperat —
Ai să afli vreodată ?

Cîte mări, cîte țări — nesfîrșite,
triste
Cu tine am trecut în gînd
Și-n cîte nopți de nesomn te-am iubit
nebunește
Ai să afli vreodată ?

Oh, dar măcar pe bunul prieten
Pentru norocul ce i-ai dat
Cît de mult îl urăsc
N-ai să știi niciodată.

(Din limba YORUBA)

A. J. JAMA (Mlapevu)

La revedere

Ascultă-mă, doar două vorbe,
ascultă-mă, iubite,
Am obosit, abia mă mișc, iubitule, la
revedere...
Te-am ocolit azi toată ziua, tu tot m-ai
găsit,
Jama, iubite, am obosit, la revedere...

Dar crede-mă, e-adevărat, abia mă mișc,
am obosit,
Și îndoielile mă-apasă grele și-s greu
de povestit,
Te rog, la revedere, am obosit de-atît
iubit,
Jama, iubite, am obosit, la revedere...

Nu știe făptură cît te-am iubit,
Pe nimeni n-am vrut, pe toți i-am urît,
Doar șerpii mi-s prieteni, șerpii
mă-nconjoară,
Jama, iubite, am obosit, la revedere...

Nu mă prefac, doar vezi și tu !
Sînt toată sfîrșită, nu pot să mai mă
frămînt.
Golită-s de fericirea ce tu ai găsit-o,
Jama,
iubite,
am
obosit,
la
revedere...

În românește de
IULIA MARIAN

ALLY HALILI MWANGU (Utu-Tabia)

Africa noastră

Laud țara întinsă
Binecuvîntată de Rabuka !
Mîndri de Africa noastră
Spre ca privirea să-ntoarcem,
Slăvita Africă — izvor de bogății !

Sîtem departe, dar ne vom întoarce
În țara legendelor noastre
Cu torțe de lumină pentru popoarele
Continentului liber !
Trecutele zile nu s-or mai întoarce,
Slăvita Africă — izvor de bogății !

Au rămas greșelile multe,
Aici, în Africa să le-ndreptăm
Cu puterea ce-a izgonit
Cu negre săgeți africane
Pe cei ce-au făcut pe stăpînii aici, în
Slăvita Africă — izvor de bogății !

Ei încă mai vor bogățiile tale,
Cu panga îi vom fugări !
Plecați, stăpîni de modă nouă,
Nu-i a voastră
Slăvita Africă — izvor de bogății !

Fără solemne declarații, nu de ele avem
nevoie !
Continentul e-al nostru,
Cornul somalian, întreg cuprinsul,
Sînt bogățiile binecuvîntate de Rabuka,
Să le apărăm, să apărăm
Slăvita Africă — izvor de bogății !

Cîntecul congolez

Cîntecul focului

Foc vrăjitoresc !
Lumină de neunde,
Fără odihnă vetrei și-a colibei,
Zbor fără trup,
Gurgînd prin ramurile palmierului înalt,
Oamenii te privesc în noaptea
Adîncă și lungă,
Foc vrăjitoresc,
Un om fără teamă te cheamă !

Ai mamă, ai tată, foc vrăjitoresc ?
Din cine te-ai născut și cine te-a
crescut ?
Tată și mamă îți ești,
Orice atingi și nu lași urme,
Nu lemnele uscate te aprind,
Nu fumegi, nu faci cenușă,
Și mort și viu,
Ce suflet neștiut de nimeni
Îl rătăcești
Mereu schimbîndu-l ?

Oh, foc vrăjitoresc,
Aprins în apele ce curg la vale
Și-n văzduhul albastru fulgerînd
strălucitor,
Pe-ntinsul mării licurici,
Pasăre fără aripi
Și fără trup ființă,
Tu, sigur semn al jorței,
Ascultă vocea mea,
Un om fără teamă te cheamă !

(Din limba SWAHILI)

În românește de
IULIA MARIAN și Z. STOIAN

ILUSTRAȚIILE PAGINII : REPRODUCERI DE ARTĂ AFRICANĂ DUPĂ ALBUMUL „TERVUREN"

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef : Ștefan Bănulescu
Redactori șefi adjuncți :
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Adrian Păunescu
Secretar general de redacție :
Constantin Țoiu

REDACȚIA :
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon : 11 51 54; 12 16 10

ADMINISTRAȚIA :
Șoseaua Kiseleff 10, tel: 18 33 99

ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei

Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"

Prezentarea grafică : **Mircea Popescu**
Paginator : **Nicolae Ion**